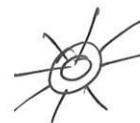

NARODNO SVEUČILIŠTE SPLIT

*Imamo samo ono što smo
drugima dali.*

Leki, Branke, Branke i Ivanu

U Splitu, 28.10.1992.

IVAN MARTINAC
ULAZAK U JERUZALEM

Ali danas, sutra i prekosutra
moram nastaviti put
jer ne priliči da prorok pogine
izvan Jeruzalema.

Luka 13,33

1 O „AURI“ I „POHVALAMA“

Nadežda

21. kolovoza 1968. okupirana je Čehoslovačka.
U subotu, 24. kolovoza, snimao sam fotografije,
a u nedjeljno jutro, na splitskim ulicama,
kadrove ljudi za film „Izlazak“,
što sam ga 74. nazvao „Uska vrata“.
Nisam uživao u beznadu.
Ni najmanje.

BOŽE, DAJ MI ZA NEVAŽNO STRPLJENJA,
A ZA VAŽNO ODLUČNOSTI

čuo sam od Jagode Buić, koja je to, čini se, čula
od nekog starca.

I naslovi dviju knjiga pekli su mi sljepoočnice:
ANDELI VOLE NAŠE SUZE Rainera Marije Rilkea i
SUDBINA JEDNOG ŽIDOVA Arnolda Beera.

U rujnu, na recitalu poezije,
upoznao sam djevojku slamnate kose,
crnih obrva.

Zglobovi su joj bili natečeni,
a ipak je šetala po kiši,
bosa.

Znala je reći:

Ruke i noge su mi omotane tisućama zavoja.
Skupa smo šetali, najčešće Varošem.

Vjerovao sam da crne obrve idu uz plavu kosu,
a i ona se klela u to,

sve dok joj razdjeljak (iz lijenosti) nije pocrnio.

Vodio sam je u Mravince, do podnožja Sutikve,
sjedili smo na biljaru (u kino klubu),

večeravali na terasi jugoistočne Dioklecijanove kule.

Često se događalo da ujutro, kod kuće ili na poslu,
napišem kiticu, a da je ona uvečer

(ne znajući za nju)

kaže.

To je bio slučaj i s „Tragovima svjetlosti“.

Sredinom ožujka 69. oputovala je za Beograd,

odakle mi je pisala neobična pisma.

Nazivala je sebe groficom miševa, princezom mrvica.

O „Alveolama“, koje su već bile tiskane, mnogi su govorili.

„Patmos“ je čekao u Matici.

Branko Belan nudio je suradnju u „Telegramu“.

Odbio sam.

Sava Trifković slao je izvješća o Mirjani,
mojoj prvoj ljubavi -

da me, bez sumnje, voli
i da izgleda smireno i dostojanstveno.

DRAGI MARTINAC

(Nadežda me uvijek zvala - Martinac)

- Zima je, crtam po prozoru,
ali ti prozor ne mogu poslati...

ili

- Sedam je sati. Išla sam po mlijeko.
Znam da si na gradilištu,
a i meni se čini kao da hodam po njemu...

ili

- Martinac, rekao si: Nadežda, Nadežda, ovaj svijet kvari
mala, nježna bića, a mene čuva samo moja ludost...

ili

- Noćas sam te sanjala u krvi. Stavljala sam bijelo lišće
po tvojemu tijelu...

Preko ljeta, u srpnju ili kolovozu, došla je u Split.

Gledali smo „Prikazanje života svetoga Lovrinca“.

Poslije je opet pisala da se boji (svega!)

a najviše subote

i da su joj prsti skoro prozirni u vodi.

14.11. poslala mi je Kafkina „Pisma Mileni“.

Na predlistu je citirala:

„Priljav sam ja, Mileno, beskrajno prijav,
zato i dižem takvu dreku o čistoći.

Nitko ne pjeva tako čisto kao oni koji su na dnu pakla.

Ono za što mi mislimo da je pjev anđela, njihov je pjev“.

Tim darom Nadežda je uzvratila za pjesmu „Smrt“

ne znajući (kao ni ja)

zašto sam jednog prijepodneva, u Cankarevoj,
nasumce nizao ulomke iz tuđih stihova.

U svakom slučaju,

„Smrt“ je - ne samo posvećena Nadeždi,

nego je i nastala zbog Nadežde,

poput mnogih drugih pjesama iz „Aure“.

Jakša Fiamengo ju je, u izvornoj verziji,

objavio u 3. broju lista GDJE,

početkom studenoga 69.

Nadežda.

Nisam ni u snu, ni na javi. Ja sam u strahu.

I to je iz Nadeždina pisma.

...

Na Veliki četvrtak, 28.3. 1991.

Smrt *

- 1 Ako postoji izgubljeno vrijeme
- 2 odvratnije od ovog proljeća
- 3 i dug veo blistavog lahora Caddy Caddy
- 4 Moje svjedočanstvo nije istinito
- 5 Pričinja mi se kao da stvarno nisam rođen
- 6 o moja ljubavi
- 7 Tko će biti spreman da na sebe primi
- 8 u duši bol za mrtvacima
- 9 Ti koji mokriš moju glavnu i kuću povišena korijena
- 10 ova zelena boja što znači ravnice
- 11 poginut će na križu
- 12 (Samo te onaj može tražiti koji te je već našao)
- 13 Noć niz Bojanu otiče
- 14 iz dubine vrtoglave pustinje
- 15 llovača pada sve mekše
- 16 (Vrijeme se neće promijeniti)
- 17 Glas noći bio je glas pristanka
- 18 Nek mi iznajme dakle taj grob
- 19 kao blještavo bijeli snijeg
- 20 pod slabom i mirnom svjetlošću
- 21 On se rastaje od žive žene
- 22 Napušten od sviju
- 23 Ma ne tako je lijep reče ona smijući se
- 24 (To je povijest o otetj i zamijenjenoj princezi)
- 25 Mi smo se već sporazumjeli
- 26 Moje je vrijeme uslovljeno mojom krvlju
- 27 (Oh kada bih samo mogla biti mrtva)
- 28 Ako nam se odjednom prohtije
- 29 da vidimo one koje smo nekad sreli
- 30 zar ćemo ih naći izgubljene?
- 31 Ono što voliš nitko ti ne može oduzeti
- 32 Ono što voliš ostaje
- 33 Ostalo je šljaka

...

(Montirano za Nadeždu iz tuđeg materijala)

1. S. Lorgner
2. I. Babelj
3. W. Faulkner
4. sv. Ivan
5. F. Kafka
6. M. Ganza
7. J. Fiamengo
8. A. B. Šimić
9. T. P. Marović
10. D. Dragojević
11. S. Weil
12. sv. Bernard
13. B. Miljković
14. J. L. Borges
15. J. Joyce
16. H. Miller
17. D. Thomas
18. A. Rimbaud
19. E. A. Poe
20. S. Beckett
21. J. Conrad
22. B. Pascal
23. C. Pavese
24. B. Schulz
25. F. M. Dostojevski
26. J. Popović
27. M. Jesenska
28. M. Proust
29. M. Proust
30. M. Proust
31. E. Pound
32. E. Pound
33. E. Pound

...

* List mladih GDJE, br. 3, Split, studeni 1969. (prvotisak)

SMRT *

Postoji li izgubljeno vrijeme
odvratnije od ovog proljeća
i dug veo poput blistavog lahora Caddy Caddy
moje svjedočanstvo nije istinito

Pričinja mi se kao da stvarno nisam rođen
o moja ljubavi
Tko će biti spreman da na sebe primi
u duši bol za mrtvacima

Ti koji mokriš moju glavnju i kuću povišena korijena
ova zelena boja što znači ravnice
poginut će na križu
Samo te onaj može tražiti koji te je već našao

Jutro niz Bojanu otječe
iz dubine vrtoglave pustinje
Ilovača pada sve mekše
Vrijeme se neće promijeniti

Glas ptice bio je glas pristanka
Nek mi iznajme dakle taj grob
kao blještavo bijeli snijeg
pod slabom i mirnom svjetlošću

On se rastaje od žive žene
napušten od sviju
Ma ne tako je lijep reče ona smijući se
To je povijest o otetoj i zamijenjenoj princezi

Mi smo se već sporazumjeli
Moje je vrijeme uvjetovano mojom krvlju
Oh kada bih samo mogla biti mrtva

Ako nam se odjednom prohtje
vidjeti one koje smo nekad sreli
zar ćemo ih naći ostarjele

Ono što voliš nitko ti ne može oduzeti
Ono što voliš ostaje
Ostalo je šljaka

...

AURA

je djelomično montirana
iz prepjevanih (odnosno prepisanih) stihova i tekstova
apollinairea augustina babelja bachelarda baudelairea becketta
bernarda biercea blakea bonnefoya borgesesa camusa cervantesa
claudela conrada de sadea dostojevskog dragojevića eliota
faulknera fellinija fiamenga ganze grčića jacobajoycea
hemingwaya lautreamonta lorgera lorke majakovskog
marovića millera miljkovića muncha niketića pascala
pavesea persa pessoe petrarke poea pounda prousta
rilkea rimbauda saint pol-rouxa saroyana schulza
shakespearea šimića trakla ujevića unamuna
valerya verhaerena villona woolfove
nadežde mirjane milene
ljiljane dalije
i drugih

...

* Knjiga pjesama AURA, NZ „Marko Marulić”, Split 1975.

Dvostruka shema POHVALA

1 godina

TÜBINGENSKA PJESMA

- + 1843 Friedricha Hölderlina
- 1842 Stéphaneu Mallarméu
VAL-MONTSKA PJESMA
- + 1926 Rainera Marije Rilkea
- 1925 nepoznatom pjesniku
ZAGREBAČKA PJESMA
- + 1955 Augustina Ujevića
- 1954 nepoznatoj ženi

2 godine

VIZNARSKA PJESMA

- + 1936 Federica Garcíje Lorke
- 1934 Branku Miljkoviću
VALVINSKA PJESMA
- + 1898 Stéphaneu Mallarméu
- 1896 Eugeniju Montaleu

3 godine

MARSEJSKA PJESMA

- + 1891 Arthura Rimbauda
- 1888 Fernandu Pessoa
BALTIMORSKA PJESMA
- + 1849 Edgara Allana Poea
- 1846 Isidoru Lucienu Ducasseu

4 godine

VENECIJANSKA PJESMA

- + 1889 Roberta Browninga
- 1885 Ezri Poundu
CAMDENSKA PJESMA
- + 1892 Walta Whitmana
- 1888 Giuseppeu Ungarettiju

5 godina

BERLINSKA PJESMA

- + 1912 Georga Heyma
- 1907 Renéu Charu
PARIŠKA PJESMA
- + 1870 grofa od Lautréamonta
- 1865 Williamu Butleru Yeatsu

1. grupa

TÜBINGENSKA PJESMA

- Friedricha Hölderlina
- Stéphaneu Mallarméu
VALVINSKA PJESMA
- Stéphaneu Mallarméu
- Eugeniju Montaleu

2. grupa

VENECIJANSKA PJESMA

- Roberta Browninga
- Ezri Poundu

3. grupa

CAMDENSKA PJESMA

- Walta Whitmana
- Giuseppeu Ungarettiju

4. grupa

BERLINSKA PJESMA

- Georga Heyma
- Renéu Charu

5. grupa

BALTIMORSKA PJESMA

- Edgara Allana Poea
- Isidoru Lucienu Ducasseu
PARIŠKA PJESMA
- grofa od Lautréamonta
- Williamu Butleru Yeatsu

6. grupa

LONDONSKA PJESMA

- Williamu Blakea
- Charlesu Baudelaireu

7. grupa

VIZNARSKA PJESMA

- Federica Garcíje Lorke
- Branku Miljkoviću

8. grupa

6 godina

LONDONSKA PJESMA

- + 1827 Williamu Blakea
- 1821 Charlesu Baudelaireu
AMHERSTSKA PJESMA
- + 1886 Emily Dickinson
- 1880 Aleksandru Aleksandroviču Bloku

7 godina

NAPULJSKA PJESMA

- + 1837 Giacomu Leopardija
- 1830 Emily Dickinson
PETROGRADSKA PJESMA
- + 1921 Aleksandra Aleksandroviča Bloka
- 1914 Dylanu Thomasu
KRAKOWSKA PJESMA
- + 1914 Georga Trakla
- 1907 Wystanu Hughu Audenu

NAPULJSKA PJESMA

- Giacomu Leopardija
- Emily Dickinson

AMHERSTSKA PJESMA

- Emily Dickinson
- Aleksandru Aleksandroviču Bloku
- PETROGRADSKA PJESMA
- Aleksandra Aleksandroviča Bloka
- Dylanu Thomasu

9. grupa

KRAKOWSKA PJESMA

- Georga Trakla
- Wystanu Hughu Audenu

10. grupa

MARSEJSKA PJESMA

- Arthura Rimbauda
- Fernandu Pessoa

11. grupa

VAL-MONTSKA PJESMA

- Rainera Marije Rilkea
- nepoznatom pjesniku

12. grupa

ZAGREBAČKA PJESMA

- Augustina Ujevića
- nepoznatoj ženi

...

U Splitu 3. ožujka 1980.

Jelena

Posljednje je što sam napisao u POHVALAMA:
VAL-MONTSKA PJESMA Rainera Marije Rilkea
nepoznatom pjesniku.

Bio je četvrtak, 8. svibnja 1980.,
između 12 i 16 sati.

Ležao sam bolestan, ali ne i mrtav
kao onaj čiji sam pogreb gledao.

Riječ po riječ,

usud Pessoinih heteronima

privodim, čini se, kraju.

To je moj FINNEGANS WAKE.

Slijedeća tri mjeseca

putujem po knjizi-livadi,

okrećem stranice,

dodajem zareze,

a na šestu obljetnicu

MARSEJSKE PJESME

ispunjen je uvjet za pismo Charu.

Bijeli se preda mnom poput suhe kosti,

galebovi grakću u daljini,

čuje se zvono,

majka otvara

i u sobu ulazi Jelena Zuppa.

Još u prosincu 62.,

nakon operacije,

sjedila je uz moj krevet,

vidali smo se u Zagrebu,

u Dvorničičevoj,

ali u Splitu - rijetko.

Upitao sam je: Odakle ti?

a ona reče: Bila sam u Provansi,

kod Renée Chara.

To je ta vladavina vremena,

rukopis neba

(nebopis)

i svi magijski sukobi

o kojima nikada ništa nećemo saznati.

Jelena se vraća iz posjete Charu,

dolazi k meni da prevede pismo

i BERLINSKU PJESMU Georga Heyma.

Sutra je dotrčala.

Znaš, nakon pokreta otpora, nadrealizma i svega ostalog

taj se je starac nastanio u malom mjestu L'Isle

na rijeci Sorgue.

On obožava rijeku, a ja njega

i ne bih htjela da ga uznemiri veza

s onim što je propao kroz ledenu pukotinu.

Uistinu, na kojoj se stranputici zatežu uzlovi,

tko i zašto plete najgušće mreže?

Dok sam pripremao POHVALE

za BERLINSKU PJESMU

natjecala su se dvojica.

Odustao je Clemens Brentano,

valjda zbog časne sestre

Anne Katharine Emerich,

a ostao - onaj drugi.

Havel i Sorgue, ni duboke ni plitke rijeke.

Nisam uopće znao da je Sorgue rijeka,

dok mi to Jelena nije rekla,

lijepa, plavooka Jelena,

graciozna hoda, bujnih grudiju.

U kolovozu 81. ponovno je otišla Charu,

uručila mu knjigu, razgovarala s njim.

Bila je mlada od mene, a umrla je

16. veljače 89.

od rijetke bolesti

od koje se, inače, umire

u poznim godinama.

...

Na Veliki petak, 29. 3. 1991.

Cher Monsieur Char,

Split, le 17 août 1980

Après avoir publié mon livre de poèmes „Aura" je n'avais pendant des mois rien écrit et juste alors j'avais reçu de mon ami, professeur Mirko Tomasović, des traductions excellentes des poèmes de Fernando Pessoa.

Je les lisais chaque jour et nuit, et il m'arriva un jour vers minuit que je me suis senti comme d'être conduit par une main invisible et j'avais assemblé sur une feuille 8 initiales de Pessoa et de ses hétéronymes. Au roi du coeur du paquet des cartes qui se trouvait sur la table j'avais consigné le devoir d'en choisir 4. Le mot formé de cette manière était ARAR et me rappelait irrésistiblement quelque chose.

J'étais assis pendant longtemps dans un ^{fauteuil} inconfortable et vers l'aube j'ai pensé que le mot pourrait avoir un rapport avec Arthur Rimbaud. Je pris à ce moment le livre „Arthur Rimbaud, par lui-même" d'Yves Bonnefoy lequel s'ouvrit sur la page avec la filiale de Rimbaud à Harar. J'eus un sentiment du merveilleux.

Puisque j'attribue au phénomène du temps plus d'importance qu'au phénomène d'espace j'avais comparé les dates de la vie de Rimbaud et Pessoa, ce qui il paraît avait un sens puisque pendant le séjour de Rimbaud à Harar Pessoa venait de naître.

On dit que Rimbaud en Afrique n'écrivait pas de poèmes, mais qui le sait. En deux mots c'est alors que j'ai eu écrit „en son nom" „Le poème de Rimbaud à Fernando Pessoa". L'aube arriva et je n'attribuai plus aucune importance à cet événement.

Mais, après un certain temps, en feuilletant un vieux numéro de la revue littéraire de Split „Vidik", mon regard fut attiré par l'article de Michel Butor „L'envol poétique de Ezra Pound" dans la traduction de Jure Kaštelan. Le fragment de cet article contenait une faute qui ne pouvait pas être la faute d'impression.

Là, en effet il était écrit, que Robert Browning portait une telle estime à Ezra Pound de lui avoir consacré son poème „Sordello". Selon les critères humains ça aurait été impossible puisque „Sordello" est conçu 20 ans avant la naissance de Pound. Evidemment cette fois aussi se répétait le jeu „Rimbaud-Pessoa".

Pound était né peu avant la mort de Browning et quoique qu'on dit j'avais ce matin là écrit „Le poème venitien de Robert Browning à Ezra Pound" et je me suis mis à écrire „Les Hommages", le livre dans lequel les poètes à la fin de la vie écrivent pour les poètes enfants (l'intervalle du temps entre la mort des premiers et la naissance des deuxièmes n'est jamais plus long de sept ans et reste donc dans les limites classiques de l'enfance).

Un de ces 16 poèmes est aussi

LE POÈME BERLINOIS

de Georg Heym

à René Char

que je vous envoie en annexe.

Pourquoi je vous l'envoie?

Puisque vous êtes le seul poète vivant, à l'intérieur de cette singulière „construction", et je ne peux qu'à vous envoyer le part qui vous appartient d'une certaine manière.

Monsieur Char, cette lettre n'a aucune autre intention que de mettre des points sur le „devoir" qui a commencé avec l'écriture des „Hommages" et se termine avec cet acte, pour ne pas dire cette instruction d'un vouloir inexplicable auquel je ne pus résister.

Veillez agréer Monsieur l'assurance de mes respects ^{les} plus profonds.

Ivan Martinac

Dragi gospodine Char,

Split, 17. kolovoza 1980.

Poslije tiskanja knjige pjesama „Aura“ mjesecima nisam ništa pisao i baš u tom razdoblju moj prijatelj, profesor Mirko Tomasović, šalje mi izvrsne prepjeve Fernanda Pessoae.

Čitao sam ih iz dana u dan, a jedne noći, oko ponoći, voden nekom nevidljivom rukom, nacrtao sam na listu papira 8 inicijala Pessoae i njegovih heteronima. Kralja herca iz paketića karata, što se slučajno našao na stolu, „zadužio“ sam da od tih 8 slova izabere 4. Riječ složena na taj način glasila je ARAR i na nešto me je neodoljivo podsjećala.

Sjedio sam i sjedio u neudobnoj fotelji, a pred samu zoru pomislio sam da bi se ona, ta riječ, mogla odnositi na Arthura Rimbauda. Posegnuo sam za knjigom „Arthur Rimbaud, par lui-même“ Yvesa Bonnefoya i knjiga se otvorila na stranici s fotografijom Rimbaudove poslovnice u Hararu. Bilo je čudesno.

Držeći da je fenomen vremena bez sumnje značajniji od fenomena prostora, usporedio sam datume iz života Rimbauda i Pessoae što je, čini se, imalo smisla budući da je Pessoa rođen upravo u doba Rimbaudova boravka u Hararu.

Kažu da Rimbaud u Africi nije pisao pjesme, ali tko zna? Bilo kako bilo, ja sam te noći, u njegovo ime, napisao „Rimbaudovu pjesmu Fernandu Pessoai“. Svanulo je i tom događaju nisam više pridavao nikakvi značaj.

Ali, nekoliko tjedana poslije, listajući neki stari broj časopisa „Vidik“ pogled mi se zadržao na članku Michela Butora „Pjesnički zalet Ezre Pounda“ u prijevodu Jure Kaštelana. Ulomak toga članka posjedovao je neobičnu grešku, koja nije mogla biti tiskarska.

Tu je, naime, pisalo da je Robert Browning posvetio Ezri Poundu svoju poemu „Sordello“ što je, po ljudskim mjerilima, nemoguće, jer je „Sordello“ sročena dvadesetak godina prije Poundova rođenja. Očigledno se, i ovom prilikom, ponavljala igra „Rimbaud - Pessoa“.

Pound se rodio malo prije Browningove smrti i premda kažu da Browning u Veneciji nije pisao pjesme ja sam, tog jutra, napisao „Venecijansku pjesmu Roberta Browninga Ezri Poundu“ i prihvatio se „Pohvala“, knjige u kojoj pjesnici na samrti pišu za pjesnike dječake (vremenski razmak između smrti prvih i rođenja drugih nikada nije veći od sedam godina te ostaje, dakle, u klasičnim granicama djetinjstva).

Jedna od tih 16 pjesama je i

BERLINSKA PJESMA

Georga Heyma

Renéu Charu

koju Vam šaljem u prilogu.

Zašto Vam je šaljem?

Zato što ste Vi, stjecajem okolnosti, jedini živi pjesnik unutar ove neobične „konstrukcije“ pa samo Vama mogu poslati dio koji Vam, na neki način, pripada.

Poštovani gospodine Char, moje pismo nema drugu namjeru osim stavljanja točke na „zadatak“, koji je započeo pisanjem „Pohvala“, a završava se ovim činom, da ne kažem ovom naredbom neobjašnjive volje, kojoj se nisam mogao oduprijeti.

S poštovanjem

Ivan Martinac

Dodatni ispravak

U prvoj rečenici, umjesto POSLIJE TISKANJA trebalo je stajati POSLIJE SVRŠETKA PISANJA, jer sam rukopis „Aure“ dovršio u listopadu 73., a knjiga je tiskana tek u lipnju 75.

Mirko Tomasović mi je svoje prve prepjeve Pessoae poslao 74., a „Rimbaudova pjesma Fernandu Pessoai“ (koja je, prema konačnoj shemi, nazvana MARSEJSKOM) napisana je 13.8. 74.

Promocija „Pohvala“ održana je 6.7. 1981. godine.

29.3. 1991.

LE POÈME BERLINOISE

de Georg Heym
à René Char

Presque imperceptible
j'inspire le silence extérieur
je respire l'intérieur
en pensant cependant
comme le lendemain déjà
ou l'après demain
l'envie de quelq'un
va terminer cette histoire commencée par moi
et comme après moi rien ne va rester
Misérable chose

Les chevaux chargés des bustes de marbre
traversent la rivière Havel
Les vers luisants éclatent
Le pommier étincelle dans la plaine
Un
tout à fait minuscule et dérisoire
Philippe Auguste
saute
de l'encrier
louant
le rythme
le geste
le jeu
La divinité inépuisable des tresses romanes

Quatre semaines sont passées de ce froid effrayant
et les choucas de la rue Weihburg
survolent encore la cheminée du bâtiment
que j'appellais souvent le berceau de la révolte
quelquefois patrie

Je prends le couteau
En hésitant je tranche la motte de boue
deçu d'avance de ce que je vais trouver
mais voilà:
Sous le tranchant le papillon s'envole
avec la tache prodigieuse des bijoux vivants

...

BERLINSKA PJESMA

Georga Heyma
Renéu Charu

Gotovo nezamjetljiv
udišem izvanjski muk
izdišem unutarnji
misleći pri tome
kako će već sutra
ili prekositra
nečija nenvist
dovršiti ovu priču koju sam započeo
i kako poslije mene neće ostati ništa
Uboga stvar

Konji natovareni gipsanim poprsjima
prelaze rijeku Havel
Krijesnice pršte
Jabučnjak iskri dolinom
Jedan
posve sitni i smiješni
Filip August
iskače
iz tintarnice
hvaleći
ritam
pokret
igru
Neiscrpno boštvo romaničkog pletera

Četrnaest je tjedana minulo od one užasne studeni
a čavke iz ulice Weihburg
još nadlijeću dimnjak zgrade
što kolijevkom bume često je nazivah
katkad domovinom

Uzimljem nož
Oklijevajući reżem grudu blata
unaprijed razočaran onim što ću naći
kad gle:
Pod sječivom izlijeće leptir
s čudesnom pjegom od živih dragulja

...

Cher Monsieur

24 août 1980

Votre pensée me couvre d'étincelles sensibles, puisqu'elles passent de l'hyper clarté à la nuit, et seul demeure le vouloir de poésie qui est aussi pensée ou l'avèrs de la pensée.

Cela vous le savez, avec moi, les poètes, même si on efface leur nom, sont encore nommés par des révélateurs invisibles bien que concrets.

Merci. A vous fidèlement

René Char

Pardon pour cette brève lettre. Les orties des rhumatisme sont en fleurs en ce moment d'août sur mon corps.

Dragi gospodine

24. kolovoza 1980.

Vaša me misao ispunjava osjetilnim iskrama što prelaze od potpune jasnoće do noći, a na kraju ostaje želja za poezijom koja je također misao ili lice misli.

Vi to znate isto kao i ja, pjesnici su, čak i ako im se izbriše ime, i dalje imenovani od nevidljivih iako stvarnih otkrivača.

Hvala. S povjerenjem

René Char

Oprostite na ovako kratkom pismu. Koprive reumatizma su se rascvjetale, ovih dana kolovoza, po mojem tijelu.

Eugenio Montale

U shemi POHVALA, a time i u pismu Ren u Charu, potkrala se greška.

Iako je bilo zamišljeno da od 30 izabranih pjesnika samo jedan bude živ, svijetu mrtvih, u to vrijeme, nije pripadao ni Eugenio Montale, koji je preminuo 12. rujna 1981.

Ren  Char taj propust nije uočio, ali mene i danas progoni grižnja da sam svojim „križaljka” ubrzao gašenje kratke voštanice Eugenija Montalea.

...

12.9. 1991.

T.P.M. (par lui-même)

Uz obraze i stvari
BITI
Završit smrću
Dolikuje
Reče
I ne koristi vikat
Nebo vas neće
(a možda i ne može)
O, sveta čađo gornjih polja!
O, Uvalo-Bože!
Na to je, dakle, začecije spalo
Niti sam korijen
Niti sam kvasac
Izgovora nema
BEZ BOJAZNI
Još malo...

...

27.2. 1981.

Potpukovnik

Potpukovnik sanja povrtnjak pod snijegom,
magična polja, vršak neke osti
Iz ustiju mu raste, ustima nalik,
skulptura od žada, ognja i kosti,
raskrižje rastavljene
i ponovno sastavljene
sintetičke mase KIPARSKI UZOR
Je li to privrženost ili istodobnost
koja ustrojjava, koja usklađuje
ne smije se znati
a nije ni vrijedno velika truda
Knjigu ne čini redak pridodan retku
niti se SADA može opet zvati
NEKAD i JUČER
Potpukovnik sanja
povrtnjak pod snijegom,
gimnazijske dane,
bubanj za Božić

...

10.3. 1981.

Predsoblje kod dra S.

U predsoblju kod dra S.
na sva četiri zida
vise Picelji
Prvi Picelj 31/61
Drugi Picelj 51/101
Treći Picelj 61/101
i još jedan,
koji nisam stigao izmjeriti
jer dok sam bio uza nj
(vazda je to tako)
čula se škripa iza mojih leđa.
Mladi gospodine, dr S. mi reče,
Vi ste sad na redu.
Zbogom Picelji!!

...

21.3. 1981.

Lov na lavove

Četrnaest žena na ulici
Četrnaest žena s gitarom
Četrnaest žena pod suncobranom (kišobranom)
Četrnaest žena iz Avignona
Sedamnaest ljudi s kolicima za prijevoz namirnica
Osamnaest ljudi s kolicima za prijevoz namirnica
Trideset i dva čovjeka na groblju u Branguesu
Trideset i dva lovca u lovu na lavove

...

2.4. 1981.

Mrtva priroda

Mrtva je priroda sa stalkom za šešir fizička stvar,
francusko srebro na talijanskom staklu,
čvor od zlatne žice SSSR 19
OTVARAJU SE VRATA PREMA RIJECI
i limenke piva, samokresi, potkošulje
i zidarski alat, zapakirane boce, kotači i sidra
žure prema rijeci
Oh, te jadne stvari, svijetlomodne, tamnomodne,
skrletnocrvene stvari
Sve je to Campbell juha s abažurrom
il' neka druga juha po mjeri B.

...

3.4. 1981.

Brojevi (svjedočanstvo)

Zidna eksplozija br. 1
Zidna eksplozija br. 2
Dvostruki pozitiv
Dvostruki negativ
Dvostruka preobrazba dvostrukom brzinom
Trostruko sječivo
Trostruka zastava
Trostruki crtež u 3 boje
Kostur u kadi br. 4
Getsemanski kalež br. 4
Meta s 4 lica i 4 naličja
Sajam slame pod čipkastom planinom br. 5
Zaručnik br. 6
6 vodoravnih linija
7 vodoravnih linija
Veliki američki san br. 7
Veliki američki san br. 8
8 šipki
9 šipki
10 kožnatih remena
10 transparentnih jezika
11 sjekira
11 kugli i 11 kocaka na 11 polica
Dvanaesti potez
Trinaesti i četrnaesti potez
Hrvatski pejzaž br. 15
Hrvatski pejzaž br. 16
16 bakrenih novčića
666 kamenčića po 16
ili, recimo i to: Ništica
Topla polovica
17 bisti dorskih Apolona
18 usana vestalki
19 oštih jarmova što režu meso
20 oštih jarmova što režu meso
21 pastirica izuzetne ljepote
22 opatice i
74 glave na vanjskoj strani apsida katedrale u Šibeniku

...

4.4. 1981.

Piljci razbacani po putu

Transatlantik Amsterdam uplovljava u Rotterdam
i Luis Miguel Dominguin
i Elvis 1
i Elvis 2
i John
i Susan
i Bettie
uplovljavaju u Rotterdam
i Dolores Jones otkriva spomenik jedanaestoj Internacionali
u ime Europe
i Emin sat su našli pod stubištem, i španjolski tricikl
i mršavog jockeya s naslovne stranice radničkih novina
i plastičnu krpu
(suprematistički hijeroglif Maljevič-Majakovski)
Pogledaj!
Sve je pronađeno!!
I M. Monroe je pronađena uz okruglu postelju
i Bessie Smith uz glavna vrata kazališta Alhambra
i ludi Francisco (jadni mali Francisco) je pronađen
I More-Svemir uplovljava u Rotterdam dahćuć sporim ritmom
I Kleinova modra
I Rothkova žuta
I Gino Severini
I Giacometti
I Robert Rauschenberg
I on, Rauschenberg, uplovljava u Rotterdam

...

17.4. 1981.

Sveti grad

Danas u svetom gradu caruju gušteri,
a cijela je visoravan ispresijecana užljebinama,
suhim koritima, vrtačama
i ne širi se više miris vina i kozletine
i ne razliježe se zrakom njiska magaraca
no ako je vjerovati putopiscu Timeju,
nekoć je upravo ovdje cvjetao obrt
i nakovnji su zvonili
pod velikim i malim čekićima,
ako je vjerovati tom čudaku Timeju,
prvi žitelji svetoga grada bijahu Sumerani,
zatim Akadani, Kanaanci, Amonci, Judejci, Rimljani,
prema riječima Timejevim, a i drugim dokazima
svetim gradom upravljahu
i Tit i Hadrijan i Goti i Gali,
Slaveni, Ugri, Germani, Turci i Mlečani
i nikad nije imao manje od 93 stanovnika
ni više od 253 tisuće.
U muzeje Europe odneseno je:
Iz doba Židova - pragovi sinagoga
iz doba Rimljana - poprsja, kipovi
Iz doba muslimana - crni kamen veći od onog što krase Meku
Iz doba kršćana - jedno pismo pisano bosančicom, a jezikom
hrvatskim, jedna sablja, dva anđelčića i četiri slike
(dvije na platnu, a dvije na dasci)

...

1.5. 1981.

Protrčavanje ispod vode

Ako još niste čitali, trebali biste pročitati:

- Zapisnik o Dakota Indijancima, koji misle da je godina krug oko svijeta
- Bilješke stanovitog Nilusa o ubijanju redovnika na gori Sinaj
- Katalog Brancusijeve prve izložbe u Armory Showu u New Yorku
- Turistički vodič o Shizu, mjestu gdje je rođen Zaratustra
- Kodeks reda „Zlatna zora“ članovi kojeg su bili William Butler Yeats i Aleister Crowley
- Dnevnik njemačkog arhivara Josepha Hansena
- Dnevnik onih koji su se, pod zastavom od bijela hermelina, nazivali „putujućima“

te slijedeće knjige, po abecednom redu njihovih autora:

- Richard Cavendish: Crna magija
- Teilhard de Chardin: Bog će biti sve u svemu
- Oscar Cullmann: Besmrtnost duše ili uskrsnuće mrtvih
- Thomas R. Forbes: Društvena povijest košuljice
- Elliot Rose: Britva za jarca
- Wilhelm Schmidt: Podrijetlo i razvoj religija
- Frederic J. Streng: Ništavilo
- Richard Wooly: Revolucija okultnog i, na kraju, bilo šta
- o Joakimu de Fiore
- o Paracelsusu, koji je rekao: bolesnik je liječnik, a liječnik mu je pomoćnik
- o Sextusu Propertiusu
- o salezijanskim misionarima
- o povjesničaru Theodoru Mommsenu
- o teurgiji (zazivanju anđeoskih duhova)
- o kršćanskoj meditaciji
- o pentimentu (pokajanju)
- o Šimunu, kožaru
- o kamenu iz Rosette
- o Ankhu, ključu života, koji se crta ovako

te makar jedan list iz Markova Evandjelja, ili još bolje - sva Evandelja (kanonska i apokrifna)

...

16.5. 1981.

Račja igra

Ljeto je 1498.

Golemi bijeli križ nadvija se nad pozornicom koja zaprema šezdeset četvornih stopa u srcu Madrida.

Od rane zore narod se tiska da vidi nesretnike, divi se mimohodu, ljepoti odora takozvanih „familijares“ među kojima su neki od najuglednijih Španjolaca.

Na Plazi Mayor, u ružnoj sivoooličenoj sobi, umire Torquemada potpuno svjestan da neće dočekati osamdesetu. Uza nj su liječnik Francisco de Villalobos i fra Antonio de Pastrana, oni isti koji su poslije optužili redovnika Ocañu da je „prosvijetljen tminama Sotone“ („alumbrado con las tinieblas de Satanás“).

Vjerujte mi na riječ, Bog je izuzeo čovjeka iz vlasti čovjeka jerbo su svi ljudi manje-više isti, ali je budućnost ljudskog roda, unatoč tomu što smo svi isti, pohranio u naše ruke, i mi smo primorani svakog, ama baš svakog, uzimati s nevjericom, shvaćate li, kada mi ne bismo sve, pa i one najmoćnije, uzimali s nevjericom ne bismo mogli izdržati, govorio je, prema bilješkama Francisca de Villalobosa, fra Tomás de Torquemada, ne bismo mogli izdržati, jer kao što Svetilište nad svetilištem zjapi prazno budući da akacijin kovčeg, optočen mjeđu, još nije pronađen, tako ni mir još nije pronađen. Ni albigenzi, ni katari, ni patareni, ni valdenzi, ni bogumili još nisu iščezli, još je živo crno sjeme pokrajine Languedoc, prijatelji, ovo je račja igra čiji je krajnji doseg - doseg ruke i ne može biti samilosti u takvoj igri, upamtite, ničemu i nikomu ne koriste sva bogobojazna djela naše bogobojazne braće dok ne raskrstimo s onima koji sebe nazivaju našom braćom, a pljuju i spaljuju nas same.

Ni sv. Petar ni Pavao, toliko različiti a ipak ujedinjeni, ne bi potpisali „quemadero“ dvadeset i trećeg svibnja na Piazza dela Signoria, ni Petar ni Pavao ne bi potpalili treščicu ispod našeg brata u svetom Dominiku, Girolama, o, Bože, zar je doista neophodno da i one koji su od tebe izabrani izvrgavaš ruglu, u ime čega i koga je neophodno da Tomás de Torquemada, vrhovni inkvizitor za Kastiliju, Aragon, Leon, Kataloniju i Valenciju, ne smije pristupiti palubi komandnog broda Izabelina ljubavnika, dok njezin ispovjednik Juan Perez blagoslivlja lađe označene križem.

Gospodine, da se razumijemo, nije meni stalo do svjetovnih počasti, no uz svjetovne počasti ide i duhovni prestiž. Tako je to u ovoj dolini suza što si je sam stvorio i da se razumijemo, kada bih morao birati između bojnog pokliča „Ubijte ih sve, Bog će već prepoznati svoje“ i bilo kakvih boležljivih pomirbi, izabrao bih, teška srca, ono prvo, jer ili ćemo mi njih i njihovu djecu, ili će oni našim glavama okititi pročelja svojih palača, Gospodine, ovo je račja igra koja se, tako mi moje besmrtno duše što ti hrli ususret, ovako igra, vjeruj mi, ova se igra samo ovako igra, u ime Oca i Sina i Svetoga Duha, koji je od Oca i Sina, Amen.

...

1.6. 1981.

Pisma Teofilu

8. travnja 1981.

glavni i odgovorni urednik „Izdavačkog centra“

Duško Čizmić Marović, odobrava tiskanje POHVALA.

U svibnju, moj prvi rođak, Marko Martinac, reče

da je, napokon, otkrio naše podrijetlo.

Vodio sam suprugu kod načelnika kirurgije

Vojne bolnice u Zagrebu

i taj me je čovjek (dr Martinac) upitao:

Odakle si?

Iz Vrgorca, kažem.

Onda smo u rodu, jer su svi vrgorački Martinci

iz malog mjesta Čerin, u Hercegovini.

11. lipnja zvali su me i priopćili

da je knjiga zaustavljena.

Otišao sam uredniku i poslije duge prepirke

ipak mi je dao nalog za korice.

15. lipnja Andrija me Pivčević vozi u Omiš

kod Ante Franceschija.

Krvna slika jasno pokazuje - mononukleozu.

18. lipnja 81., pod vrućicom, počeo sam pisati

jedno od pisama Teofilu, mladom Grku,

O MARIJI, SMRTI MARIJINOJ I MNOGIM KIŠAMA

ŠTO SU OD TADA PALE

a poslije sam nastavio u ime Ivana, sina Zebedejeva,

sve do veljače 85.

Prije svega zato što je s Patmosa preseljen

ne u Galileju, ili Judeju, nego u gradić u Maloj Aziji

nazvao sam ga anđelom Crkve u Efezu,

no je li Ivan, Jakovljević brat, doista anđeo Crkve u Efezu

ne bih mogao pouzdano tvrditi.

21. lipnja, pjesmu o Mariji vidjela je Milka,

a dvadeset drugog - Tonči.

Nakon tri dana, oko podne, izišao sam u grad,

kupio novine i pročitao

da se jučer,

kada je rođen prorok koji je Kristu poravnao staze,

Kristova majka ukazala u Međugorju,

na brdu Crnici, blizu Čerina.

...

Na Veliku subotu, 30.3. 1991.

Ivan Zebedejev, anđeo Crkve u Efezu

Ja sam onaj anđeo Crkve u Efezu za kojeg je Onaj koji drži

sedam zvijezda u desnici, Onaj koji stupa posred sedam

zlatnih svijećnjaka, rekao:

Znam tvoja djela, tvoj trud i postojanost tvoju

i da ne možeš podnijeti opakih.

Iskušao si one koji se prave apostolima, a nisu,

i otkrio si da su lažljivci.

Postojan si, podnio si za ime moje

i nisi smalaksao.

Ali imam protiv tebe to

što si svoju prvu ljubav ostavio.

...

Neposlano pismo Ivana Zebedejeva Teofilu iz Tijatire

Dragi Teofile,

Lako je, a to je i najčešća čovjekova mana
kuditi sadašnje okolnosti:

pohlepu, požudu, razmetljivost,
raskalašenost, izvještačenost, praznovjerje,
opći društveni rasap.

Teže je u lice ravnodušnosti, što čini jalovim svaki napor,
priznati da je to neizbježno, a koliko ja znadem odista
je neizbježno kad nikog nije briga za čast i ugled,
kad svi i najmanji nadglednici ubiru golemu pristojbu.

Ima li ičeg što ova crvenica rađa, a da već nisu uzeli:
istkane sagove, izvezene šatore, biserima ukrašene počivaljke,
vreće pune svakovrsna zrnja, mjebove pune vina koje žestoko kipi.
Očito je, mnogima nije do pravde i ne samo da im nije do pravde
nego sve one koji su vjenčani drukčijim, duhovnim prstenom
proglašavaju lupežima, spretnim i brzim opsjenarima,
lažljivcima,

a pitam ja tebe, Teofile:

Koji bi se lupež opirao blagostanju?

Koja bi varalica položila život
za Isusov zemaljski prečac?

O, dani!

O, sati!

Iz sata u sat nas ucjenjuju!

Njihova ropska ćud iz sata u sat nas ucjenjuje
u ime ravnoteže.

Njihov MYSTERIUM FIDEI u svakoj prigodi nastoji

sačuvati prvenstvo ne prezajući ni od čega,

ni od usluga tuđem oružju,

ni od zaklada među obrazovanim Grcima,

istočnjačkim mudracima,

među šamanima što vraćaju u strv i gnoj.

Zar nije tako, Teofile?

Neprestance nas umanjuju, prešućuju,

svi ti zavidnici najbliži zastavi,

usrdni stražari, pisari,

preprodavači pod prisegom

i svi su složni

svi rastu jedni iz drugih

kao razbijene igračke u nevjerničkim rukama.

Kako ih zaustaviti?

Kako razmrsiti to, čini se, nerazmrsivo klupko
nasilja i mržnje?

Nikako!

U svojoj hirovitosti razmrsit će ga sami!

...

9.5. 1984.

Neposlano pismo Josipa Križanića Sofiji Espartero y Galan

Draga Sofia,
lijepa si i mlada, i svaka ti boja dobro pristaje,
no onaj događaj, da ga tako nazovem, nije trebalo shvatiti
kao zalog za budućnost, u kojoj bi ti mnogo više izgubila
nego što bih ja dobio, uistinu, bilo bi bestidno,
u mojim godinama, raspaljivati tvoj žar, ili,
što je još gore, ostavljati prepreke za kasnije.
Najdraža Sofia,
vidim te kako sjediš uz obalu Costa Brava, kako ustaješ,
odlaziš puteljkom prema La Escali, vidim te pred
„Svetom obitelji“, između Gaudijevih dimnjaka
na Casa Milá, pamtim tvoje obraze
i tvoje visoko čelo,
dok mirno slušaš priču prevedenu na španjolski,
pamtim tvoje ruke i tvoje kose raspletene iznad vrčeva
netom očišćenih od žute zemlje, ja, ludi čovječuljak,
koji nakon mnogih lutanja morem i kopnom, ovdje,
u polumraku roditeljske kuće leži,
uzalud tražeći riječi dovoljno dobre za te,
ispriku za me, Sofia.

...
13.9. 1985.

Magnetofonski zapis Josipa Križanića

Otkako sam se vratio iz Ampuriasa, gotovo svake noći sanjam neku usku-usku ulicu što iz daljine podsjeća na jedan ogranak Rue de Limans u provansalskom gradiću Hyèresu, samo što je taj ogranak ipak bio širi i pun dućana, a ulica u mojemu snu se protezala između praznih zidova ostavljajući neprijatan dojam da jedva ima mjesta za dvije osobe koje hodaju usporedno, a te dvije osobe koje hodaju usporedno najčešće su bile moja kći Katarina i njezina majka Laura... iz noći u noć sanjam tu usku ulicu, i snijegom prekrivenu, i dok je umivaju kiše otkidajući komadiće žbuke, i u ljetnim poslijepodnevim dok kolnik isparava, a onomad, što je i meni bilo prilično čudno, u njoj se pojavio ridi, kao oganj ridi konj, snažno se propeo izbivši iz kamena nekoliko iskri i otkasao, ni brzo ni polako... što to znači?

Je li to upozorenje da treba prihvatiti igru koja se oduvijek igra između mudrih i ludih ili da se barem treba ponašati kao da smo je prihvatili, je li to zbir svih iskustava i čuvstava od kojih nijedno nije posebno uzbudljivo, ili je pak prigovor za nedostatak hrabrosti?

Da budem iskren, ne znam, a ako sam nekad i imao neki određeni utisak, moja je stara navika da svim, i najčišćim, utiscima ne dopuštam da se razviju i blagotvorno rasprostru mojim bićem već ih sasvim novim, redovito pogrešnim utiskom smutim i rastjeram... ja, Gaius Utius, pun neizmjerne želje za slobodom u svim pravcima, ja, koji nisam želio preuzeti, u odnosu na najbliže, ama baš nikakvu žrtvu, misleći da se život može urediti na taj način da čovjek istodobno bude i sretan i osamljen, ja, Gaius Utius Josephus Križanić, sin Antuna Križanića, profesora grčkog i latinskog jezika, promatram svoj tako uređeni život kako se iz dana u dan do u sitnice izobličuje, kako sve više slični na kaznene zadatke u kojima učenik mora deset puta, stotinu puta, ili još i češće napisati istu, već i zbog samog svog ponavljanja besmisleni rečenicu, s tim što se kod mene radi o kazni koja propisuje: Onoliko puta koliko mu životni vijek dozvoli!! i o rečenici koja glasi: NIŠTA SE NE GRADI NA STIJENI, SVE NA PIJESKU, ALI MORAMO GRADITI KAO DA JE PIJESAK STIJENA *

...
Dovršeno 22.10. 1985. u 10 sati

* Jorge Luis Borges: ELOGIA DE LA SOMBRA (POHVALA SJENE), 1969.
41. ulomak „Apokrifnog Evanđelja“

Podaci o Josipu Križaniću što ih je prikupio Jakov Kostelac

Josip Križanić, rođen je 27.4. 1935. u 4 sata ujutro, u Splitu.

Otac, Antun Križanić, profesor grčkog i latinskog jezika, rođen je u Zagrebu 29.4. 1897. Umro je u Splitu 23.5. 1974.

Majka, Danica Križanić, djevojačkog prezimena Martinis, rođena je u Visu, na istoimenom otoku, 26.12. 1909. Umrla je 21.2. 1983. u Splitu.

Sestra Marija, rođena je 4.3. 1940. u Splitu. Umrla je od prsnuća slijepog crijeva 13.7. 1945. u istom gradu.

Josip Križanić je, za vrijeme rata, boravio s roditeljima i sestrom u Vrgorcu, Mostaru i Omišu, a 4.11. 1943. vraća se u Split.

U prvi razred osnovne škole „Manuš“ upisuje se početkom studenoga 1944., s tim da je istoga dana prebačen u drugi.

U klasičnu gimnaziju „Natko Nodilo“ primljen je 28.8. 1947.

Niži tečajni ispit polaže 16.6. 1950.

Srednju pomorsku školu u Dubrovniku pohađa od 1.9. iste godine.

Íspit zrelosti polaže 13.6. 1955.

Kadeturu je obavio na brodovima „Čelik“ i „Mornar“, a stručni ispit potvrđuje pred Komisijom za Južni Jadran u Kotoru, 14.1. 1957.

Kao treći oficir služi na motornom brodu „Kosovo“ do siječnja 1960. Bio je drugi oficir na stranim brodovima:

„Silver Bell“ (panamska zastava). Iskrcao se u Adenu, 1963.

„Arbedo“ (talijanska zastava). Iskrcao se prilikom popravke u Sanpierdareni, 1965.

„Tropical Veneer“ (tajlandska zastava). Ukrcao se na Velikim Jezerima s pravcem putovanja - Vijetnam. Iskrcao se u Montrealu, u kolovozu 1966.

27. 9. 1966. upisao je Filozofski fakultet (grupu za arheologiju) u Zagrebu.

Diplomirao je 14.7. 1971.

Iste godine, u rujnu, upoznaje Lauru Neumann, apsolventicu komparativne književnosti, rođenu 1948. u Zagrebu, od oca Davida i majke Melite, djevojačkog prezimena Majcen.

U studenome, vjenčali su se i živjeli kod Neumannovih.

U prosincu, upoznao je Jakova Kostelca i njegovu sestru Mirjanu.

U travnju 1972. Laura Neumann je diplomirala i oboje odlaze u Dubrovnik. On je radio u Historijskom institutu Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, a ona je bila dopisnik „Vjesnika“.

U lipnju 1973. upisao je postdiplomski.

U travnju 1974. sele u Split. On se zaposlio u Arheološkom muzeju, a ona je i dalje radila za „Vjesnik“.

Živjeli su kod njegovih.

23.5. 1974. umire mu otac.

4.3. (kao i pokojna sestra Marija) 1975. rodila se Katarina.

U svibnju 1975. magistrirao je s radnjom „Podrijetlo i imenske osobitosti Ilira na Balkanskom poluotoku“.

U veljači 1976. doktorirao je s ocjenom - odličan, na temu „Predrimaska onoma-

stika u istočnom dijelu Sredozemlja“.

U travnju iste godine savez arheoloških društava Jugoslavije tiska mu doktorsku dizertaciju, a u rujnu tiska je i „Liber“.

Do tada je iskopavao u Prijepolju, na otoku Visu i u selu Vid kod Metkovića.

U ožujku 1977. dizertacija izlazi na talijanskom u izdanju Giorgia Bretschneidera, a u svibnju na francuskom („Editions de Boccard“).

U to doba već vrlo dobro govori: talijanski, francuski, španjolski, portugalski, te grčki i latinski.

U kolovozu 1977. Katedra za arheologiju Sveučilišta u Solunu poziva ga na iskopavanje u Vergini, blizu Pella-e, gdje prisustvuje otkrivanju grobnice Filipa Makedonskog.

U srpnju 1978. Institut za umjetnost i arheologiju predlaže mu da održi jednogodišnji kolegij iz onomastike Ilira, na Sorbonni u Parizu, što on i prihvaća.

U listopadu 1980. u organizaciji Centra za mediteransku arheologiju Sveučilišta u Varšavi (sa sjedištem u Kairu) prisustvuje iskopavanjima u Nubiji.

81. i 82. iskopava u Palmyri, Apamei i Seftopolisu.

21.2. 1983. umire mu majka.

22.1. 1984. rastavlja se od supruge Laure, koja odlazi živjeti u Zagreb, zajedno s kćerkom Katarinom.

13.5. 1984. Arheološki muzej iz Barcelone zove ga na iskopavanje u Ampuriasu u Kataloniji, na mjestu gdje se, svojedobno, iskrcao Gaj Kornelije Scipion, progoneći Hanibala.

17.9. iste godine vraća se u Split.

U veljači 1985. boravi tri dana u Zagrebu.

27.4. 1985., na 50. rođendan, puca sebi u desnu sljepoočnicu, ispred reprodukcije slike „Židovska nevjesta“ (DE JOODSE BRUID) Rembrandta Hermenszoon van Rijna.

Pokopan je u obiteljskoj grobnici u Splitu.

...

Izjava Daniela Brauna

Zovem se Daniel Braun.

Po zanimanju sam liječnik što ne znači

da sam imao čast liječiti

doktora arheologije Josipa Križanića,

budući da je moja uža specijalnost - pedijatrija.

Oni koji tvrde suprotno ili namjerno lažu,

ili su u velikoj zabludi.

Inače, s njim su me upoznali, točnije,

upoznao nas je Stanislav Hafner, poljski arhitekt,

na Novogodišnjem koncertu u Beču.

Bilo je to 1980., možda 81., no ako od mene očekujete

neke sitnice, koje bi rasvijetlile njegovo samoubojstvo,

bojim se da vam neću biti od koristi.

Pamtim, doduše, da je onom prilikom u Beču, citirao

Dantea:

„L'acqua che io prendo giammai non si corse"

„Vodom koju ja zahvaćam još se nikada nije plovilo"

ali, kao što i sami vidite, to je bez velika značaja.

Tijekom drugog susreta u južnoj Francuskoj, početkom

prošle godine, bio je veoma šutljiv, gotovo potišten,

no, na rastanku se, ipak, nasmiješio i rekao nešto

zaista čudno:

„Bog je došao da umre na križu, jer nam je zavidio

na boli"

To je sve čega se mogu sjetiti.

Lijepo pozdravljam

i laku noć!

...

27.12. 1985.

Iz bilježnice Josipa Križanića, bez nadnevka

Et descendit pluvia, et venerunt flumina,

et flaverunt venti, et irruerunt in domum illam,

et cecidit, et fuit ruina illius magna.

Matthaei 7,27

...

Zapljušti kiša, navale bujice,

duhnu vjetrovi i sruče se na tu kuću,

i ona se sruši. I bijaše to ruševina velika.

Matej 7,27

...

Clodia Fausta

„Tragovi čovjeka“

„Čovjek, iz dana u dan, iz noći u noć“

„Elipse ili beskrajno vrijeme“

„Godišnja doba“

„Kuća na pijesku“

Različiti naslovi istoga filma.

„Povratak kući“

„Jesen, zima“

„Odakle dolazi večer“

„Dažd, ili sve što se događa nekom događa se svakom“

Čije su to postaje?

Jesam li Jakov, Josipov prijatelj,

ili pak Josip?

Jesam li Gaius, onaj nepostojeći na rimskoj steli?

Je li Clodia Fausta, njegova konkubina,

moja sudbina?

Je li se ponovno rodila poslije 19 stoljeća

da bude - Valdi, opojni miris

što bio je sa mnom 4 godine?

I ako jest i ako nije

čuvaj me, Bože,

od takvih zamki na mojem putu.

...

Na Uskrsni ponedjeljak, 1.4. 1991.

Mezopotamija

Ur, rodno mjesto Abrahamovo, Abrahamov zavičaj
Ur Kaldejski
Uruk, Uma, Lagaš, Kiš, Akšak, Bad-tabira, Borsippa, Perzepolis
Jarmovi, užeta od trske, debeli slojevi isprepletene trske, pehari,
vrčevi od alabastra, od srebra i kosti, šljemovi, strijele, bodeži,
mali srebrni bodeži ukrašeni draguljima, milijuni milijuna ploča
s utisnutim žigom u Korsabadu, u Dur-Šarukimu,
natpisi Darija, Kserksesa, zakonici kralja Lipit-Ištara,
Mardukovi sveti putevi oivičeni krilatim zvijerima,
vrtovi majke Nin-Kursag, gospodarice planine,
kule, zigurati, sušeni i pečeni pod oštrom rogožinom,
kraljevske palače, bedemi, opkopi,
nazubljeni tornjevi nazubljenih kruništa
Nergal-Šamaš
Rišat-Gilgamešova majka
Utnapištim - osporavatelj
Gilgameš, oponašatelj svake svojeglavosti
U ENUMA ELIŠ što znači KADA GORE piše:
„Kada gore nebo nije imalo imena
i kada nijedno ime nije bilo dato
i kada nijedna sudba nije bila određena“
DA!
O tome su im neki nešto rekli
ali nisu ništa o odricanju,
o ganuću
pa nije ni znao za ganuće
taj narod bikova s ljudskim likom
uz Eufrat i Tigris

Egipat

Statue u granitu, škriljevcu, drvu, obojene i neobojene
Reljefi na stelama faraona, scene iz lova i ribolova,
poljodjelskih radova, gozbi, ratova,
čegrtaljke, svirale s jezičcem,
harfe, lutnje,
brončani nakit, koplja,
predmeti od stakla, pokućstvo
Aleje sfingi na nasipu-cesti za Karnak
Sfinge ovnujskih glava uz cestu za Karnak
Piramide: Zoserova u Sakkari, Keopsova, Kefrenova,
piramida kraljice Hatšepsut

Hramovi: u Abu Simbelu, u Deir-el-Bahari, na Elefantini
Prah i palmine gajevi iznad ruševina Memfisa
Imhotep,
najstariji po imenu poznati graditelj,
klesaše kamen u obliku obrnuta papirusova cvijeta
Teba odzvanjaše od čekića bezbrojnih klesara
koji nisu imali ni mladosti, ni starosti
Mrtvi su plovili Nilom u slavu ne znam čiju
Leševi kovrčastih kosa
Lađari
Gotovo nestvaran sklad

Grčka

Prema jednoj priči
sudenice su izmislile pet samoglasnika,
uz to suglasnike B i T,
Palamed, sin eubejskog kralja - jedanaest suglasnika,
a Hermes, bog, je sve uobličio u kukaste likove
Kadmo,
koji je iz objesti mijenjao redosljed,
zadržao je Alfu na prvom mjestu
gdje je i bila
Alfa, Atropa, Laheza, Kloto
Jedno slovo i tri sudenice,
kćeri Temidine
Kloto-vreteno raspliće niti
Laheza-vaga razmotava, odvaja
Atropa određuje čas čitajući knjigu
što počinje Alfom-sunčanim satom,
a završava škarama
Po drugoj priči
iz utrobe Mraka izleglo se jaje,
iz jaja Eros, dvospolan,
varljiv,
spojio se s Mrakom
i rodio Sram,
Srdžbu i Mržnju,
Prokletstvo, Snove
malih, dlakavih čobana,
mrava što padaju s breza
Po trećoj priči
beskrajna Pustoš kao vlastitu krv
stvori ljudsko biće,

po četvrtoj i petoj Prometej-prkosnik
izdvoji njegove bitne osobine
iz prvo-bitna stanja
Prema jednoj od priča
čovjek je čedo boga Nebrižljivosti,
što ima uši od crna željeza, ledene obraze,
a prema drugoj potomak, plod Crnine,
čovjek-nečovjek
vezan za ponornicu predaka svojih
što ih je upregao u kola svoja
Bilo kako bilo
plavokosa Hera, Artemida, Apolon,
Ares i Afrodita, Hefest i Orfej,
Pan i Ganimed, Demetra i Tihe
(boginja sreće)

posve su isti
Svetišta u Dadoni, proročišta u Delfima,
proročišta načinjena od pčelinja voska,
od perja, od stabljika paprati,
svetišta od lovora ili od bronz
sa zmajevim zubom na mjedenom krovu,
ona od kamena izgorjela za vrijeme
58. Olimpijade, ili od topole,
proročišta u kojima ispituju iznutrice,
bacaju kocke - kosti zglobova,
sve je to Grčka

Sve krhke figure od suha kreča,
gomilice pepela izmiješana s ugljem,
sve krpe-štrance od morskih školjki,
ljepljivi mramor pod kojim trunu
bivši vladari, vješti hvalisavci
navodno pametniji, lukaviji,
okretniji od svojih djedova,
sve frule - sestre pastira,
naušnice (muške i ženske)
sve lire od kornjačina oklopa,
prekrasni stihovi poput Anakreontovog:
„više se neću obazirati na tračku djevojku“
svi trozubi, košnice, tijeskovi za tiskanje grožđa,
sva harmonija boja, ljepota amfora, zdjelica,
um Heraklitov, žar Herostratov,

sve je to Grčka

koja, htio-nehtio

u mojim očima blijedi pred sjenom Tanatovom
što duše mrtvih predaje u ruke razrokom Hadu
Ima li ičeg pitomijeg

od ružičnjaka podno Parnasa?

Ima li ičeg skromnijeg

od sušilišta mreža na Astipalaji, Patmosu?

Ima li ičeg snažnijeg

od teatra u Siracusi, u kojem se šapat Antigoin
iz posljednjeg reda čuje?

Istina je da se u svim grčkim kazalištima
na svakom mjestu

sve čuje,

da je sve čujno i razgovijetno,

ali što se sluša,

što se unutar tih kružnih stepenica sluša,

čitavim tijelom čuti i kućama nosi:

Strah,

poglavito strah od nečasnosti, od greške,
a zatim

Uznositost,

Kočopernost

Sve rugobe pomračena uma,

ljepotice-ljepotani na sceni,

u gledalištu

vjekovima se trude smanjiti razmak

od trpke vrijednosti uživanja

do vrijednosti kažnjavanja,

samokažnjavanja,

ubijanja

i svi su prurušeni

sav taj puk je, rekao bih, prurušen

ili u štit Zemljotreščev

ili u Grčku

O, ta grčka groblja hladnija od ohladene lave

O, te cjevanice smrskane toljagom,

okrajci šaka i nogu

O, ti razmetljivci,

bezočne, častohlepne, razmetljive hulje

Meni se čini preuzetnim o tome suditi,

ali zar nije drsko (više nego drsko)

kada se tvrdi

da je svakom i svemu određena granica,

kada se kaže

da je starac na kraju puta

isto što i kora tamarisa,

žila rogača

Neki bi htjeli iz svoje jarosti,

ili iz svoje nezasiťne žudnje koja ih izvrcē,

od stražnjice prema jeziku - kao mačje crijevo,

da Tirezija, s neprozirnom kožicom preko ugaslih zjena
bude Predvodnik,
da Arijadna bude Ključ labirinta, Spasiteljica sviju
ali oni to nisu
kao što nije iz lubanja sinova grčkih
nego iz lubanje Adamove
izraslo Drvo muke,
drvo grča maslina i smokava
i „malo poslije“
drvo vratiju romaničkih

Rim

Doista,
hoće li ijedan od nas,
neki rizničar,
ili možda dijete koje živi od nade,
makar na samom pragu Novoga svijeta,
otkriti
zašto je Bog uredio da se njegov Sin
u rimskoj nadležnosti rodi
i da bude popisao,
kad ono August izdade naredbu o prvom popisu,
On, Božji Sin, da bude popisao kao Sin Čovjekov

...

Na sv. Teofila, 8.1. 1986.

Bijeli tigar

Po kineskom horoskopu ova godina
(1986.)

godina je Tigra

I 1938. bila je godina Tigra

I 1962.

Trenutno, to jest u trenutku dok pišem ove retke
na Zemlji živi 70 bijelih, bezbojnih tigrova,
ali od svih njih samo je jedan zaista bijel,
bjelji od bilo kojeg himalajskog vrha,
bjelji od bijelih kosa snježne kraljice
i taj najbjelji, gotovo prozirni tigar
nalazi se u rezervatu Akijošida,
u Jamamučiju,
a kao metafora - u kodeksu Bušido.

...

22.1. 1986.

Izgnanstvo

za T.G.

Cijelo popodne i čitavu večer
(a bila je nedjelja - praznik kršćanski)
izrezivao sam za montažnim stolom,
na petom katu ruševne zgrade
u Mihovilovoj br. 1,
po tri fotograma iz kadrova „Izgnanstva”.
Kada sam došao kući nisam mogao pronaći
neke od njih, te sam se vratio
i na daščanom podu ugledao
četiri celuloidna komadića
s upisanim oznakama
34, 39, 43 i 48
što zbrojeno daje 164,
a još jednom zbrojeno - mistični 11,
Augustinov „grb grijeha”.
Ovo je priča o posljednjoj nedjelji
u veljači,
o neposlušnosti
i prije svega o „Izgnanstvu”
filmu što završava 114. kadrom
(SVRŠETKOM IZGNANSTVA)
a pouka je jednostavna:
Čovjek, kad izide iz pustinje,
nije onaj isti,
koji je ušao u nju.

...

23.2. 1986.

Sarasvati

Sinoć oko 23 sata upalio sam TV i ugledao mladu ženu pod šarenim turbañom, ispod kojega su na dva mjesta izvirivali plavi uvojc.

Zborila je mirno o razlikama između Zapadne i Istočne tradicije.

O Zapadu je rekla kako slijedi Descartesovo načelo:

Mislím - dakle postojím,

a Istok drži da je postojanje šire od mišljenja, svijest od razuma.

Istok bi rekao: Postojím - dakle mislím!

Tako je govorila mlada Australka

SVEMI SIVAMURTI SARASVATI

bivša studentica slikarstva i kibernetike, pričala je mirno i suvislo o bio-plazmatičnom (eteričnom)

tijelu, koje se kod muškarca nalazi u predjelu

karlice, no čitavo to vrijeme s ekrana su me

motrila dva blijedo-zelena oka,

iz dubine ružnih,

blijedo-ljubičastih jama-podočnjaka

što se nije ni najmanje slagalo

s njezinim iskazom.

P.S.

Za hinduskog blagdana NAVARATRI

nepregledne kolone hodočasnika

ulaze u sveti grad Allahabad

koji se nalazi na ušću

svete rijeke Yamune

u sveti Ganges.

Po legendi, na isto mjesto

utiče još jedna rijeka

(doduše - nevidljiva)

Zove se SARASVATI

...

Slobodni sastavi

Prvo je na led izišao Brian Orser,
a bilo je 18 sati i 30 minuta po našem vremenu,
u crvenoj, sa žutim srcima, odjeći, slatki
(možda najsladi)

od svih u Calgaryju - leglu AIDS-a,

zatim:

patuljasta Jekaterina Gordejeva

s malom, gotovo nevidljivom greškom na gornjoj usni,

ružičasta lutka Elizabeth Manley,

još jedan Brian, na prvi pogled drukčijih, a možda, ipak,

istih, orserovskih žudnji,

Natalija i Andrej B., pitomi ljudi iz pitomih podneblja

te napokon: Marina i Sergej (kao u „Petrogradskoj pjesmi“)

Marina Klimova (ne Cvetajeva) i Sergej Ponomarenko

(ni nalik Jesenjinu)

...

Andy Warhol

Andy Warhol rođen je 6. kolovoza 1928.
kao Andrew Warhola, jedan od trojice sinova
u obitelji čeških emigranata,
koja je u Ameriku doputovala „Luzitanijom“.
Umro je 22. veljače 1987.
u 6 sati i 31 minutu
na „University Hospital“ u New Yorku,
od srčanog udara.
Sahranjen je dvadeset i petog,
po katoličkom obredu,
u Pittsburghu.
Na sebi je imao:
odijelo od kašmira,
naočale s tamnim staklima
i periku
(izvana obojenu u bijelo, iznutra u crno)

...

22.3. 1987.

Intervencije

24. svibnja 1972.
na 5. obljetnicu očeve smrti
izvršio sam tri intervencije.
U sredinu svjetlo-sivog telefona
umetnuo sam lice Bogorodice
iz El Grecove „Svete obitelji“
(New York, Hispany Society),
u mesingano zurilo na kućnim vratima
lijevo oko
Vermeerove „Djevojke s turbanom“,
a u prozirni pregradak novčanika
detalj naušnica
Rembrandtove slike
„Saskia sa šeširom ukrašenim perjem“

...

24.5. 1987.

Poslijepodne na Marjanu

za E.M.

Ležim na klupi licem okrenut suncu.

Pčele mi zuje oko tijela, od stabljike do stabljike
ljubičastu kadulju opslužujući.

Starci, časne sestre brončane puti i uz njih mladići
u sivim, iznošenim odijelima s koštanim okovratnicima
dolaze, ili se čini da dolaze odande
gdje nekoć bijahu pustinjaci.

Emilio, eno ga, Emilio!

Pridigoh glavu, a on zakorači prema meni,
u smijehu reče:

Danas je blagdan sv. Marka.

Kojega Marka?

Onog od Dalmacije i od Venecije,

poštovani gospodine,

vikne Emilio žureći za grupom.

S lijeve me strane zaobilaze pčele opslužujući kadulju,
s desne me čuva stablo od duša - uspravni čempres,
a u daljini nešto čudno iskri

Modri konji?

Bog?

...

Džemperi

U ove dvije godine i četiri mjeseca, otkako poznajem Valdi,
dao sam rasplesti tri džemperera: onaj smeđi što sam ga imao
na sebi dok smo sjedili u „Luxoru“, onaj boje bijele kave
s drvenim, staromodnim pucama i onaj široki, iznošeni
u kojemu sam najčešće spavao, dao sam ih, sve te džempere,
ne odjednom, rasplesti i od njihove vune ponovno splesti:
jedan kratki dvobojni, bez rukava, na sitne kose rombove
i jedan dugački jednobojni, što sam ga tek jutros preuzeo
u zamjenu za crtež horoskopa.

...

22.2. 1988.

Koncert

Mali Stefan Milenković svira „Dovolji triler“

Giuseppea Tartinija

u Hrvatskom narodnom kazalištu u Splitu.

Andrija Preger ga prati na klaviru, sićušni čovjek,
koji je već 62. bio starac, a večeras izvrsno izgleda
unatoč 78 godina.

Maksimilijan Cenčić, Ivo i Lovre Pogorelič, šapće mi
na uho krupna žena - sve su to jadnici upropaštena
djetinjstva.

Misli mi lete do bolničke sobe,
vraćaju se umorne od duga puta:
anđelčić (demončić)

M.B.

luster

znoj

vrućina

Sjećam se Borka kako usred Vestibula

pripovijeda o sv. Stefanu,

o njihovim razgovorima u cik zore,

a bio je zametnut (Borko)

golemom mornarskom vrećom...

Divna Corellijeva „La Folia“,

Ravelov „Tzigane“,

ponešto umorni „Paganini“

i baš tu pljesak

Bravo!!

Bravo!!

Mali Stefan se klanja,

zategnut kao violinska žica,

mali Stefan - tašto, prekrasno ždrijebe.

...

9.4. 1988.

Donji svijet

U ponedjeljak, 18. travnja, javio sam se dru Luetiću, rukovoditelju Zavoda za kardijalnu i vaskularnu kirurgiju Kliničkog bolničkog centra REBRO, Kišpatićeva 12.

U utorak, između 10 i 10 i 30, odlazim

(ne bi se moglo reći - bježim)

u pidžami i kućnom haljetku

što ga je Kaja Cvitić, po mojim mjerama,

sašila za Josipa Križanića, a nakon snimanja „Kuće“

ukrasila žutim monogramom nalik na ovnujski rog.

Vratio sam se

i valjda je već tukla 13. ura

kada sam, gledajući prema Katedrali,

čuo bolničarku kako vješa plastične brojeve.

Zrak je bio vruć.

Kaptol se iskrio u skladu s negdašnjim iskustvima.

Je li na momemu krevetu još uvijek 108, upitao sam.

Ne, sada je 104!

Petica je, dakle, koračala za mnom,

muka proroka iz Nazareta.

20. travnja, u 7 i 15

uručujem zlatni križ, izrađen na Duhove 86.

i zlatni prsten, u koji je 64. urezano

EEFFA

ET EGRESSUS FORAS FLEVIT AMARE

(I IZIŠAVŠI NA POLJE PLAKAŠE GORKO)

što je, zapravo, druga rečenica 75. ulomka

26. dijela Evanđelja po Mateju,

povjerio sam odjednom obje svoje zaštite

(i Kristovu i Petrovu)

časnoj sestri Milijani,

sestra Mirjana...

(a Mirjana se zvala kći Božidara Živkovića

i Rajne Mandolfo-Živković, kćerke Davida Mandolfa,

uglednog splitskog odvjetnika, kojemu je Gestapo

ukrao život 43.)...

ona prvospomenuta, to jest druga Mirjana

dala mi je injekciju, a zatim otkotrljala

prvim, drugim, trećim hodnikom - u Donji svijet.

...

U Zagrebu, na „Rebru“, 22.4. 1988.

Jurjevo

Noga iz koje su onomad čupali, gulili, izrezivali žile boli, svrbi.

Osa rado ide na velika usta, mrmljam, ukoliko slijepac

otkrije stranputicu, ako me sudbina zaskoči,

iznenadi patrljkom,

upravo to sam mrmljao kad su se otvorila vrata

(jutros, 23. travnja oko 6 sati)

otvoriše se vrata na Jurjev dan

i kljast čovjek, sjajnih, prodornih očiju

glasno upita časnu sestru Krešimiru:

Zbog čega onaj gospodin leži u mojoj postelji?

Isuse Kriste!

Okrenuo sam se od njega, Blaža Horvata,

unatoč lijevoj ruci užarenoj od infuzija

i posegnuo za SVETIM PISMOM, što sam ga 62.,

na nagovor Leonida Šejke,

kupio u Beogradu.

Dotakao sam, pamtim, tu crnu knjižicu

kao što se dotiče kora hrasta

i od tada je vazda uza me,

pomaže mi savjetom u krizi, nedoumici...

23. travnja, na dan sv. Jurja,

posljednjeg rimskog časnika kojeg je Dioklecijan,

slijedeći svoj četvrti, protukršćanski edikt,

dao pogubiti u Kapadociji, u Maloj Aziji,

303. ili 304.,

jer 305. Gaius Aurelius Valerius

već uzgajaše kupus u Aspalathosu,

čime se posebno dičio,

23. travnja, na dan viteza-križara

zaštitnika Senja, Engleske, Portugala, Katalonije,

posegnuo sam za BIBLIJOM, odlučivši se unaprijed

za 3. ulomak 3. stupca na stranici na kojoj se

KNJIGA otvori, a KNJIGA se otvorila

na PSALMIMA DAVIDOVIM:

„Bože, povrati nas,

neka zasja lice tvoje

da se spasimo“.

...

U Zagrebu, na „Rebru“, 23.4. 1988.

Paučina

San mi je tanji od paučine
Sanjam i istodobno vidim:
prozor dopola zatvoren,
pepeljasti zid,
stolicu u kutu,
vidim
kako stražar skuplja ostruške
za nečije glave.
Soba je puna malih, zlatnih mušica.
Doista, lako je njima koje čeka
njihova apstraktna plavet,
njihovo plavetnilo,
lako je njima koji vjeruju
da život traje neko vrijeme,
a smrt vazda.
Mene mora dodirnuti
stvarni, uskrslu Bogočovjek,
Kralj-Otkupitelj,
jer ako me ne dodirne,
ili, makar, ne oslovi
sve je bilo uzalud.

...

U Zagrebu, na „Rebru“, 24.4. 1988.

Tri žene

Prva mi je govorila da se nikada neće ispriječiti
između mene i moje pjesme
druga, da sam toliko iskren da ne mogu biti pažljiv,
a treća, da drvo pada na onu stranu na koju je nagnuto.

...

U Zagrebu, na „Rebru“, 26.4. 1988.

Dok vrijeme prolazi

za Valdi

I Aleksandar, koji je na deset tisuća mazgi
i pet tisuća deva, odnio zlato iz Perzopolisa
i Hernan Cortés i Francisco Pizarro,
rođaci po mlijeku to jest po majci
i Clelia Barbieri koja se, iako mrtva,
još uvijek javlja jasnim glasom
i Giovanni Boccadoro koji jednom reče
da se Krist nikada nije nasmijao...
svi su odškrinuli vrata Hrama,
ali u tu kuću,
ukrašenu grimizno-smaragdnom vrpčama,
smiju ući samo starci
što nemaju želja u dušama svojim.
O, Bože,
je li ovaj mrak svugdje oko mene Mrak ili Mûk,
mrtvački pokrov, mrtva životinja?
Južno voće zvano „dok vrijeme prolazi“
gnjije s obje strane ulice Beale,
oko bazilike sv. Ivana Lateranskog
i ispod drvenog trijema na onoj dalekoj zvijezdi
čije ime je „Labud koji se kocka sa svojom sudbinom“.

...

U Zagrebu, na „Rebru“, 28.4. 1988.

Dječji ugao *

za mojega oca

Ja na sve gledam iz dječjeg ugla
očima djeteta bez iskustva
vjerujuć' da nema nikakva smisla
biti oprezan.
Doista, nije mi do toga da se učim oprezu,
jer koliko god opipljive bile naše slutnje
što nas približavaju budućim događajima,
koliko god izvjesna bila naša opsjednuća
meni je jasno
da vjetar koji dolazi iz predjela smrti
puše gdje hoće i kada hoće
i da je on gospodar krhkog,
zemaljskog tijela.

...

U Zagrebu, na „Rebru“, 30.4. 1988.

* Naslov pjesme Tina Ujevića

Molitva

Milostiva Gospo,
rda se uspela toliko visoko da sve izgleda isto:
ustrajnost, udvornost, osjećaj straha i strah
od osjećajnosti
Kako izdržati?
Kako sačuvati čistoću i mir
kad nigdje nema sigurna uporišta?
Od uzaludne patnje i bešcutnih kleveta
iz mojih grudiju sitne ruže rastu,
moje meso klija tisućama sitnih,
posve sitnih ruža
Gospo od Ruža,
od Škapulara,
od Puta
Prepuštam ti oči i uši, usta, trbuh i srce
Postupaj sa mnom kao da sam stvar.

...

U Zagrebu, na „Rebru“, 9.5. 1988.

Evica

Časna sestra Evica
zvala me tužnim čovjekom.
Kako je TUŽNI ČOVJEK,
pitala bi za vrijeme dežurstva.
Neću vas pustiti
dok mi ne napišete pjesmu,
lijepu, kratku pjesmu
za jedno tužno biće.

...

U Zagrebu, 14.5. 1988.

Krešimira

Časna sestra Krešimira
ponašala se s izvjesnom,
valjda urođenom gordošću
tako da sam joj 12. svibnja,
na Uzašašće Gospodinovo,
predbacio:
Koji vi čin, uistinu, imate, sestro?
Onaj najmanji, uzvratila je,
odnijela torbu u prizemlje „Rebra”,
potvrdila Otpusno pismo,
naručila taksi,
smjestila me i rekla:
Zdravo, Martinac!
Sretno!

U Zagrebu, 15.5. 1988.

Labirint

Učeni ljudi, makar se to ne usuđuju reći,
znaju da je traženje labirintske pukotine
hula protiv duha, a hula protiv duha je neoprostiva,
oni su svjesni da je svaki Labirint dvostruko zamršeniji
od Dürerovih bakroreza, od shema katedrala Reimsa, Bayeuxa,
Chartresa, po čijim se podovima na koljenima hodočasti
i da je njegov beskrajni crtež varka u šikari,
mač u središtu duše,
vrijeme utkano u bić postojanja.
Čovjek prevrtljiv i sklon nevjerici,
ili žena nalik na paunovo pero
nikada neće ući u Labirint,
koji pripada samo najčvršćima,
najiskrenijima,
najpoštenijima.
On pripada onima koji žele biti
nešto posve različito od njega
(samoga)
i od njih
(samih)
Labirint je savršen.

To je kuća bez vrata i prozora,
dokaz da Lao-Tse nije bio u pravu
kada je rekao da se zid probija
vratima i prozorima
da bi na njihovu NIČEMU
počivala upotrebljivost.
Labirint je upotrebljiv,
a ne počiva
na takvoj upotrebljivosti.
Njegov je temelj ŽIVI PRSTEN
(Harmonija, Srž, Jasnoća)
Tu se sve vidi,
tu se jasnije nego igdje vidi
kako Andrea Mantegna slika „Mrtvog Krista”,
a Giovanni Bellini (brat njegove žene,
ili muž njegove sestre)
svoje Madone.

...

U Zagrebu, 18.5. 1988.

Njive se bjelasaju na žetvu

hommage à Vekenega

Smrti, gdje je tvoj žalac?
U koščici,
u biću od volujske žile,
u komadiću olova na vrhu biča,
gdje je tvoj peharnik?
U kužnom utočištu kužnih i gubavih,
ili za stolom komandanta legije?
Gdje je on?
U srcu onih koji prepisuju Evandjelja,
crtaju magarca i kravu, pastire i kraljeve
i tko je on?
Knez od ovog svijeta,
Mjesec pribijen čavlom,
Smrti?
Pred zoru, u tuđoj sobi, sve mi, odjednom, slič
na najkraću noć, koja se još skraćuje i skraćuje,
pred zoru sve me podsjeća na Keopsova pisara
vješta u premješanju stihova,
na njegovo, pet tisuća godina staro,
mrtvo meso.
U silnoj želji za ljepotom pišem ove retke
u spomen na četiri jedinice (1111)
uz nasrtaj vala
i miris žutih ruža,
na svoju štetu,
doista na svoju štetu
ispisujem svako slovo,
nije mi dobro,
ni najmanje,
a ipak,
neću ti se udvarati
prijateljice mojega djetinjstva
i zrele dobi
Imaš li ti uopće žalac,
ili je to što zovemo umiranjem
samo cvijet naše (ljudske) fantazije?

...

U Zagrebu, 21.5. 1988.

Odlazak

Sutra je 22. misa za Jakova Martinca
u skromnoj kapelici, u krugu „Rebra“
i ne razumijem
zašto je Valdi odlučila
da baš večeras putujemo za Split.
Zurim u kartu broj 049747
razmišljajući
o dušama umrlih
i o svakom
(vazda preranom)
odlasku.

...

U Zagrebu, 23.5. 1988.

Galijs

Dok smo u utrobi galijs
treba veslati, veslati,
veslati
svom svojom snagom
i moliti za one,
koji su veslali
i koji će veslati
prije
i poslije nas.

...

U vlaku Zagreb-Split, 23.5. 1988.

Raskrižje

Gledajući Valdi kako spava
ćutim
da koračam nizbrdo,
ona uzbrdo
i da se možemo naći
(ako Bog da)
tek u onoj točki
u kojoj se mimoidemo.

...

U vlaku Zagreb-Split, 24.5. 1988.

Radovan

Dok Radovan klesaše vepra uz otvor katedrale
u osvit sedmog dana mjeseca studenog
on, tragalac, sav u oštru dljetu,
sav u čekiću
neki ga namjernik, jedan od onih
koje usud izbacuje na tuđa žala,
upita:
Majstore, što radiš?
Krilo napol pozlačeno, odgovori Radovan
i nastavi klesati kao da ga anđeli požuruju.

...

26.6. 1988.

Andrija i Juraj

Jasno vidim Andriju Buvinu i Jurja,
prvoga u punoj zemaljskoj snazi,
drugog poput staklaste pjene
kako se, korak po korak, žure
širokim stepeništem sv. Dujma
da kao suradnici
(makar stoljećima rastavljeni)
izrezbare i uklešu
na vlastitu radost,
čast naroda hrvatskoga
i crkve katoličke
orahove vratnice
i mramorni sarkofag
s BIČEVANJEM KRISTOVIM.

...

Laži

Postajem sve umorniji
i umorniji
od laži drugih ljudi,
a Gospodin ne govori
što mi je činiti.

Pitam: Gospodine,
što mi je činiti,
no on šuti.

Molim:

Oče naš,

Zdravo Marijo,

Slava Ocu

u nadi

da će Sin Davidov

koji je sišao nad pakao

prepoznati moja vrata,

širom otvorena,

i moju postelju

na koju legnem,

kad mi je najteže,

umoran od laži drugih ljudi.

...

Noćni čuvar

Ti ne misliš dobro ni o kome
rekoše noćnom čuvaru londonske
Nacionalne biblioteke za slijepce.

Ne, to nije istina, uzvрати on,
ja samo više ne očekujem dobro
ni od koga.

Čovjek se, naime, s vremenom
navikne

i na to stanje

kao na svoju

(i tuđu)

sudbinu.

...

Košmar

Bosonogi muškarci hodaju po zapaljenoj slami.
Djevojke nose užarene kugle na mekim dlanovima.
Spržena je ova zemlja stvorena da se obrađuje plugom.
Jedan jedini vuk je pripitomljen, a svi ostali čekaju
da izidemo iz kruga svjetla.
Samo Krist može obuzdati njihovu žeđ za krvlju.

...

6.8. 1988.

Hrvatski pjesnici

Košćate, a ipak lijepe, ženske ruke
sviraju Lisinskog.
Šovagović krasnoslovi hrvatske pjesnike
Dvorane, goleme dvorane
U SMRTI SE SNIVA.

...

Clemens Brentano

Zašto niti u jednoj Enciklopediji ne piše
da je Clemens Brentano proveo
sedamdeset mjeseci
uz Annu Katharinu Emmerich
čije su prsi krvarile
kao od uboda kopljem,
da je šest isposničkih godina
bilježio vidovite doživljaje
agnetenbergške djevice,
zaručnice muka Golgotških,
a pišu,
u svim Enciklopedijama,
kako je taj isti Brentano
u početku bio preteča modernizma,
ekscentrično romantičarski individualist,
a na kraju - katolički konvertit
i mistik
(onaj što vjeruje u tajanstveno, nadnaravno,
neshvatljivo i neuhvatljivo)
kao da se baš time
njegova posebnost otkriva.

...

Marc Chagall

Glave magaracâ, kozâ, ribâ, izviruju iz trave.
Čovjek i životinje, biljke i zemlja,
sve je čudesno.

...

Paradžanov (njim samim)

Roditelji su mi Armenci.
Živjeli smo u Tbilisiju.
Kao dječak hodao sam ulicama
i gledao obrtnike.
Majka je izrađivala divne predmete,
a ja sam ih razbijao.
Kada sam odrastao,
napravio sam stotinjak šešira
i preko šešira oživio uspomene.
Lutke su moja strast i moja slabost,
krpene lutke,
razbijene boce,
konzerve.
Da, to je istina!
Od svih redatelja jedino su mene
triput zatvarali.
Sjedio sam pod Staljinom,
pod Brežnjevom
i pod Andropovim.
Ukupno 4 godine i 11 dana.
Kod koga sam diplomirao?
Kod Dovženka!
Završio sam malo filmova,
ali to je sudbina onih
koji sve rade sami.

...

Žrtva

Za vrijeme posjete Parizu, u listopadu 86.
zamolio sam Stanislava Stanojevića
da me odvede u kino
kako bih vidio ŽRTVU.
Nekoliko dana prije, Ljuba Popović me je upoznao
s jednim od producenata, starim Židovom,
koji je htio,
da, u povodu KUĆE, razgovaram s Tarkovskim.
Nismo se dogovorili,
jer ići čovjeku što umire od raka
i pripovijedati o svojim filmovima
zaista je ružno.
Uglavnom,
u dvorani Saint-André DES ARTS
sjedili smo samo ja i Staša.
On je bio umoran,
ŽRTVA dosadna
i oko ponoći smo izišli.
10. veljače 88.
u 20 sati
Novosadska redakcija
imala je na programu premijeru ŽRTVE.
Javio sam prijatelju da uključi „recorder“,
udobno se smjestio i s velikom pažnjom
gledao projekciju.
Gromovi su bubnjali, munje sijevale,
a na onom kadru,
koji je u Parizu bio posljednji
u Splitu je nestalo rasvjete.
Upalio sam voštanicu, šutio i čekao.
Televizijski ekran tinjao je plavom,
magičnom svjetlošću.
Nakon desetak minuta slika se vratila.
Poštar se upravo digao s poda
rekavši pritom
da ga je Zli andeo, u prolazu, srušio.
Dotični se zvao Otto,
strast mu je bila skupljati svjedočanstva
o postojanju nadnaravnog,
a toga je dana darovao Alexanderu
zemljopisnu kartu iz 17. stoljeća
tvrdeći da je svaki poklon žrtva
i da je u tome njegova vrijednost.

U golemom salonu još su se nalazili:
Alexanderova supruga Adelaide,
obiteljski liječnik Victor,
domaćica Marta,
služavka Maria
i dječak, kojeg je Alexander zvao
MALI ČOVJEK.

Iznad naslonjača, na sivom zidu,
visila je reprodukcija Leonardove slike
L'ADORAZIONE DEI MAGI.

Stigao sam zapisati kratki tekst
iz ŽRTVE:

„Kada bi bilo tko, tijekom tri godine
obavljao istu radnju, recimo - ustajao
svakoga jutra u sedam sati,
uzeo čašu vode
i prosuo je
svijet bi se izmijenio,
morao bi se izmijeniti“.

P.S.

Tek 25. srpnja
otišao sam kod Stanka
i vidio sekvencu u kojoj poštar preporučava
jedan od 284 slučaja iz svoje arhive.
1940. majka i sin se fotografiraju.
Neposredno zatim, on odlazi u rat
i gine.

Ona, zaboravivši snimke, seli u drugi grad,
poslije 20 godina opet se fotografira
i na novoj fotografiji
uz nju je - njezin sin
kao što je nekad bio.

...

14.9. 1988.

Noć

Peti je ožujka 1990.

Ponovno gledam Antonionijevu „Noć“
Koliko vam je godina, Valentina,
pita Marcello
Dvadeset dvije i mnogo, mnogo mjeseci.

...

Duhovni abecedarij

Čovjek je najbliži Bogu
kada je najmanje siguran,
kada je sam sebi ukinuo
svaku sigurnost.

...

21.3. 1990.

28. ožujka 1990.

Danas mi je rođendan.

Nemam nikakva razloga slaviti.

Umrla mi je majka.

Otišla Valdi.

U maloj radnoj sobi

(2,20 x 3,30)

iz velike knjige

prepisujem.

Pjesnik „Soneta“ i „Princ pjesnika“

William Shakespeare i Paul Verlaine preminuše

u 52.

Rainer Maria Rilke (od uboda ruže) i Torquato Tasso

u 51.

Bruno Schulz i Matsuo Munefusa zvani Basho

(po izbi od bananinih šibljika)

u 50.

Ivan Gundulić, Franz Prešeren i Marina Ivanovna Cvetajeva

(s omčom oko vrata)

u 49.

Kahlil Gibran i Rosalia de Castro

u 48.

Dino Campana, Alfred de Musset, Gérard de Nerval,

Osip Emiljevič Mandeljštam, Isak Emanuilovič Babelj,

Taras Ševčenko i Fernando António Nogueira Pessoa

u 47.

Charles Baudelaire i Alfonsina Storni

u 46.

Robert Desnos (u logoru Terezin) i Guido Cavalcanti,

kojemu je Dante posvetio „Novi život“

u 45.

Oscar Wilde i Anton Pavlovič Čehov

u 44.

Sören Kierkegaard i Silvije Strahimir Kranjčević

u 43.

Endre Ady i Cesare Pavese

u 42.

Franz Kafka, Charles Péguy, Aleksandar Aleksandrovič Blok

i Antun Gustav Matoš

u 41.

Edgar Allan Poe i Frank O'Hara

u 40.

Giacomo Leopardi, Mihail Eminescu i Dylan Thomas

u 39.

Aleksandar Sergejevič Puškin, Federico García Lorca,

Guillaume Apollinaire i Petar II. Petrovič Njegoš

u 38.

Arthur Rimbaud, V.V. Majakovski, V.V. Hlebnikov i V.P. Dis

u 37.

George Gordon Byron umire u vrućici

u 36.

Nikolaj Stepanovič Gumilov (muž Ane Ahmatove)

strijeljan je

u 35.

Vladimir Vidrić i Vojislav Ilić preminuše

u 34.

Hart Crane i Guido Gozzano, koji je rekao:

„Najljepši od svijeta - otok je Nenađeni“

u 33.

André-Marie de Chénier, autor ode „Mlada zatočnica“,

napisane u tamnici Saint-Lazare, susreo se s giljotinom

u 32.

Cesário Verde i Sylvia Plat otiđoše odavde

u 31.

Percy Bysshe Shelley, Sergej Aleksandrovič Jesenjin

i Ivan Goran Kovačić

u 30.

Novalis, Stephen Crane i Branko Radičević

u 29.

Hristo Botev izgubio je glavu od turske sablje

u 28.

Georg Trakl, Mihail Jurjevič Ljermontov,

Antun Branko Šimić i Branko Miljković izdahnuše

u 27.

Ovidije, John Keats, Mario de Sá-Carneiro

i Sándor Petöfi

(sin Stevana Petrovića, mesara i Marije Hruz)

u 26.

Georg Heym utopio se u rijeci Havel

u 25.

Isidore Luciene Ducasse (grof od Lautréamonta)

i Janko Polić Kamov napustiše ovaj svijet

u 24.

a France Balantič,

najveći slovenski pjesnik poslije Prešerena,

izgorio je s još pedeseticom bjelogardejaca

ne želeći se predati

u 23.

...

Vaza

Ako ti, recimo, padne na pod
egipatska, grčka, ili rimska vaza
bogme ćeš je zalijepiti
s velikom pomnjom
i čuvati kao relikviju,
jer svaki put kad se osvrneš na nju
sjetit ćeš se one vaze prije pada,
samog pada,
trenutka razbijanja
i trenutaka ljepljenja.

...

8.4. 1990.

Soneti nesreće

Jučer,
26. travnja 1990.
dotaknuo sam rukom sićušnu knjigu
(5 x 5 cm.)
koju mi je 22. ožujka 85.
darovala Tanja Gruić Pavić
napisavši:
Ivanu,
sa željom da se njegova crna serija
preseli u sferu literature.
Otvorio sam taj 287. primjerak
Prešerenovih „Soneta nesreće“
na petom, pretposljednem
i pročitao stih
u prijevodu Luka Paljetka
ŽIVOT JE ZATVOR, VRIJEME KRVNIK HUDI

...

Zvuk razbijene vaze

za O.H.

Ispričao sam dru Hrušu
bit pjesme o vazi,
a on reče:
Zgodno,
premda u Francuskoj
postoji izraz
„Le bruit de pot fêlé”
(Zvuk razbijene vaze)
Zvuk više nije isti.

...

14.8. 1990.

Moja bolest

Moja bolest mi sve dopušta:
dirati ormarić,
okretati jastuk,
paliti i gasiti svjetiljku,
ali ja se pitam: čemu?
i to ne činim.
Gledam pravo u zid bez ijedne sjene,
u prozor bez ičega izvan prozora,
maslina, smokava, zvonika
(Tinovih)
Ležim i ćutim
da moja bolest ne priznaje ljeto,
ne priznaje jesen.
Ona je sva u jednom jedinom času,
koji se zove SADA.
SADA ležim.
SADA sjedim, ustajem, stojim.
(O, male bijele, zelene, žute, ružičaste pilule)
Žudim spavati,
spavati i sanjati kako ležim na travi
pokraj djevojke koja nikada uza me nije zaspala,
žudim beskrajni san što je, valjda, ostvarivo
u ovoj bolesti koja ne zna za prostor.
Moja bolest ne zna za tijelo - prostor,
za djelove tijela što bole.
Ona ne boli.
Naprotiv,
svaki djelić mojih preostalih sekundi
boli nju.
Ja bolim nju - svoju užasnu osamljenost.

...

24.8. 1990.

Pijesak

još jednom za Valdi

Na mojemu mjestu
uza te je neki drugi.
Jedva ga poznaješ.

Zrak ti se smije,
žuto svjetlo.
Šuti kuća.

Sâm sam.
Suh pijesak
po kojem se previše hodalo.

...

17.10. 1990.

Felix

Talijanskom filmu OTVORENA VRATA
pripala je nagrada FELIX
na svečanosti održanoj u Glasgowu.
Žiri, kojemu je predsjedavao Ingmar Bergman,
dodijelio je posebno priznanje
Gian-Mariji Volontèu za ulogu u VRATIMA.
Mogao je to isto postići i u mojemu DNEVNIKU
da je Valdi 22. listopada 89.
iz neke rimске govornice
nazvala Oscara Righinija ili Paolu Bonetti,
a imala je scenarij i sve što ide uz to.

...

3.12. 1990.

Lice Gospodinovo

za moju majku

OČE NAŠ

Još jednom
i još jednom

Konopci boje bijele kave,
sveti Ivan, najmladi apostol,
pogled na Patmos,
krunica od kosti.

Zdravo Marijo,
Zdravo Marijo, milosti puna...
Gasim svjetlo

Kroz procijep iza oltara motrim
razapeto tijelo Kristovo, lijevu nadlakticu
Svaki put za vrijeme mise stojim na istom mjestu,
a tek sad primjećujem da je neka nevješta ruka
iznad Isusova ramena
urezala

IBIS

(Ibis redibis, numquam peribis...)

Vidim 6 ili 7 rebara, kost kuka, mrvicu glave
Vidim 3 čavla, iz nedjelje u nedjelju
slušam obred koji se vrši
u ime Crkve

(i njezine duhovne istine)

Orahova vrata velikog majstora
čvrsto su stegnuta željeznim šipkama
a između njih, bliže Peristilu,
visi pohaban zastor.

Zvonce, zvonca, kao stotine izgubljenih
a nijedna izgubljena, mala bijela...

UZMITE I JEDITE OD OVOGA SVI

OVO JE TIJELO MOJE

KOJE ĆE SE ZA VAS PREDATI

Ibis

Ibis redibis, numquam peribis...

OVO JE KRV MOJA

Palim svjetlo

Sveti Ivan

Pogled na Patmos

Opet gasim

i čujem svoju majku

kako me moli za oprost.

OPRAŠTAM TI, SVE TI OPRAŠTAM,
A I TI OPROSTI
glasno kažem
i osjećam koliko je sretna
Moja majka je sretna,
jer zna da će uskoro vidjeti
lice Gospodinovo.

...

Na sv. Luciju, 13.12. 1990.

Rastanak?

Zvoni telefon.

Valdi kaže da je bila u dvojbi
smije li zvati poslije vjenčanja,
ali, eto, sutra putuje u Zagreb.

Došla je, uzela

MALI MRAK S RUŽIČASTIM KRILIMA

poljubila me i rekla:

Zbogom, Martinac!

Čuj, Valdi...

U 17 sati i 28 minuta

izišla je iz mojega stana

odjevena u dugačku, crnu bundu,

a bilo je hladno, vrlo hladno...

Pomislio sam:

Bože!

otvorio Novi zavjet

i u poslanici Jakovljevoj pročitao:

„Neka nitko u napasti ne rekne -

Bog me napastuje.

Tā Bog ne može biti napastovan na zlo,

i ne napastuje nikoga.

Nego, svakoga napastuje njegova požuda,
koja ga privlači i mami".

...

1.2. 1991.

Dekalog 9 Krzysztofa Kieslowskog

Analize i pregledi pokazali su Romanu
da je impotentan i da je prekasno
za bilo kakvo liječenje.

Budući da je i sam kirurg,
svjestan je konačnosti presude
i sve iskreno saopćava Hanki.

Međutim, Hanka ne dijeli njegovu zabrinutost.

„Ono što postoji u našem braku znači mi više
od onoga što u njemu nema.

Ljubav nije dahtanje pet minuta na tjedan.

Ljubav je u srcu, a ne među nogama"

Roman, ipak, počinje pratiti suprugu,

prekopava po njezinoj torbi,

prisluškuje telefonske razgovore.

Hanka voli svojega muža, no svejedno se upušta
u strastvenu avanturu s mladim studentom fizike.

Njoj je to samo seks, ali ne i njezinom partneru.

Da bi se odmorila, Hanka odlazi u Visoke Tatre,
na skijanje.

Roman slučajno vidi plavokosog studenta

kako vezuje skije za svoj automobil.

Mladić doista pronalazi Hanku,

ali time ne postiže ništa.

Roman se pokušava ubiti.

Ostaje živ,

iako teško ranjen.

Zove Hanku u Zakopane,

no ona je već u Warszawi.

Gledaju se.

Hanka kaže: Tu si, Bože, tu si,

a Roman (sav u gipsu):

Ovdje sam.

...

Na sv. Josipa, 19.3. 1991.

Rajski vrt

Učini, Gospodine, da budemo primljeni
u tvoj vrt:
Zdravko Mustać, Branko Krolo, Slaven Relja,
Dasen Štambuk, Petar Fradelić, Boris Poljak
i ja,
svi mi, koji smo 23. listopada 89. nosili
suhu trešnju (križ)
od Čopove ulice do ulice Petra Krešimira,
hrvatskog kralja.

...

23.3. 1991.

Dasen Štambuk umro je 12. studenoga 1989.
u 33. godini.

Splitske sfinge

Ulaz u stolnicu
posvećenu Blaženoj Djevici Mariji
i mučenicima: sv. Dujmu, sv. Anastaziju,
sv. Kuzmi i sv. Damjanu
čuva sfinga iz vremena Thutmozisa III,
a pored krstionice sv. Ivana
nalazi se druga, iz doba Ptolomejevića.
Obje gledaju prema sjeveru,
i ona s pukotinom o kojoj je pisao Marović
i ona manja - obezglavljena.
Zašto ih je imperator, rođen, navodno, kod Kučina
dopremio u palaču - ne zna se.
Bilo kako bilo, ni on, ni njegova majka Dirutra,
ni žena Prisca,
ni kćer Valerija žena Galerija
(ljubavnica Flavija Galla)
nisu bili sretni,
najvjerojatnije zbog tih sfingi,
koje Plinije naziva - očevima užasa.
Postoji legenda da ih ne treba uvrijediti,
još manje oštetiti,
što je neostvarivo u Dioklecijanovu gradu
i možda je najbolje
da se oba šespakha - živa kipa
vrate u Egipat.

...

8.5. 1991.

Karmička stela

Dok pričam o „Kući na pijesku“, „Auri“, „Teofilu“
kao da me nitko ne sluša.

U onom dijelu „Aure“ što zove se „extérieur“
postoji motto:

„Biti lud
znači biti u manjini
koja se sastoji
od samo jednog čovjeka“.

Jesam li lud, ili je samoća
(o kojoj govorim)
ocean što se u rijeku slijeva.

Gospodine, večeras ću napisati pismo Valdi:

„Kada dođeš u Split, otidi do naše stele.

Jučer sam se nagnuo i vidio
da je od Gaiusa Utiusa ostalo desno uho,
istovjetno momemu.

Prvo se s time suglasio čuvar
a zatim i profesor Cvitanić
i još smo se složili
(ja i Cvitanić)

da Clodia Fausta nije starica.

Što to znači?

Onomad sam čitao neke tekstove o Karmi.

Ako su Mars i Sunce poklopljeni u znaku Bika,

tada je riječ o ljubavnicima

početkom nove ere, u Rimskom carstvu.

Da ti sve ne nabrajam,

od 22. listopada 85.

odvija se naša četvrta inkarnacija.

Zato smo se tako dobro poznavali“.

Na ispovijedi,

gvardijan Gospe od Zdravlja mi reče

da se Spasitelj rijetko ukazuje ljudima,

no moja je žudnja tolika

da ga još uvijek očekujem.

U ruci apostol Jakov

drži sićušni Hram

nalik na marjansku crkvicu.

...

28.6. 1991.

Marija

Bila si na mojemu rodendanu u ožujku 67.
i bila si lijepa.

Bila si na pokopu mojega oca,
26. svibnja

pridrživajući vrpcu na kojoj je pisalo:

dragom i nezaboravnom tati sin Ivan

Zar je ovo ljubav, pitao sam se,

zar samo ovo?

Sinoć sam čitao „Prvog Fausta“ Fernanda Pessoa

u kojemu je Marija „slika i prilika“ Margarete

i sjetih se tebe.

Moli za mene, Mary, moli za moja jutra

što trpjeti ih više ne mogu.

...

Nadežda, opet Nadežda

U početku sam ti rekao
da sam plač zaobišao,
a nisam.

Poslije sam rekao
da je najveće zlo
što smo se upoznali,
a nije.

Doista nije.

Sjećam se kada je Branka vikala:

Da je u Italiji bilo lula od drveta,
ona bi barem jednu kupila za tebe,
a ja sam uzvratio: Sigurno,

iako nisam vjerovao
da u cijeloj Italiji nema lule
od trešnje ili od višnje.

Ide mi krv na nos,
vide se kapi krvi na košulji,
Nadežda.

...

Naida

Još prije šest tisuća godina
starovedski spisi
govorili su o tajni:
- razotkrivanje
- užas spoznaje
- varljivost užitka
- strah od smrti
Držim u ruci razglednicu.
To je, dakle, ta Piazza Navona
za koju kažeš da najčešće vrvi
mladim slikarima.

...

Vedrana

Ludilo?
Ne!
U času kad si najviše svoj,
kad u tijelo uđe neka božanska snaga
što ima okus apstraktne jasnoće
(najbistrije i najčišće)
kad čutiš savršeno jasno da si to ti,
tada se ne prepoznaješ.
Uistinu,
one večeri kod Nives,
jesi li bila sretna, ili si držala
da trenuci provedeni sa mnom
nisu ništa drugo nego ukradeno vrijeme,
iluzija, Vedrana?
Sancho nije obožavao Don Quijotea
zbog njegovih pustolovina
na koje je ovaj bio gonjen
plemenitošću i hrabrošću,
nego zbog ogromne moći njegove iluzije,
jer dok postoje iluzije
živjeti nije posve besmisleno,
tj. trud življenja nije besmislen. }
Oči me peku.
Crv se uvlači u moje kosti.

...

Aurelija

Sinoć sam te sanjao, Aurelija.
Češljala si moju kosu, dodirivala obraz,
pa iako vjetar otpuhuje pepeo,
iako novi susreti potiskuju stare,
uzaludno je od mene očekivati
da te zaboravim.
Kad otidem odavde,
a morat ću kad-tad otići
(jednom si rekla)
i dalje ćeš biti sa mnom.
Imat ću te u sebi
kao što imam svoju utrobu
i svoju bol.
Rasipam se i ponovno skupljam
(tako si rekla)
i još si dodala:
Težak je bio moj put.
Varke su se radale u mučilištu.

...

Vlasta

Da si onda umrla, pomislio bih kako je nezgodno,
a bilo bi tužno da tužnije ne može biti.
Dobro je.
Nisi umrla.
Dobro je, kunem se.
Ne znam zašto uopće govorim,
budući da riječ koju ti želim reći
ili nije za reći, ili je već rečena.
Bojim se površnosti i toga da postoje
svoga dva načina za mene i za tebe:
jedan je - jesmo, drugi - nismo.
Znači - nismo.
Ja i ti.
Samo naprijed.
Samo naprijed.
Hoću li ikada stići
do mjesta na kojemu te nema,
hoću li ponovno živjeti laž,
svoju i tuđu?
Sve mogu,
ali ne mogu napisati pismo
upućeno meni,
a toliko mi je potrebno.

...

Valdi

Kad izgovorim tvoje ime: Valdi,
kad izgovorim tvoje ime,
kad god izgovorim tvoje ime
što sam ga jedva upamtio
uz Vekenegin epitaf
„Sve prolazi kao nasrtaj vala...”
kad izgovorim Valdi, Valdarez, Val
vazda se sjetim stihova
„Ušao si u moje sve,
što činim i što snujem”
Elizabethe Browning,
koju je Robert zvao
MY LITTLE PORTUGUESE
zbog njezine maslinaste kože,
kad izgovorim tvoje ime,
kad god izgovorim
tvoje ime
otvori se nebo
i izlije kiša,
siva,
mistična kiša,
kad izgovorim Valdi...

...

Svojedobno je Miro Glavurtić izjavio
da je 22 - Beatricin broj
što nije točno.

Njezin broj je - 30.

A 22?

Sjedim i gledam
THE SHOOTIST

Donalda Siegela.

John (Duke) Wayne,

tvrdoglaviji od mazge,

ujahava u Carson City,

22. siječnja 1901.,

sumnjajući na rak u drobu.

Dvadeset sedmog kaže:

„Moja su crkva - planine i samoća”,

a dvadeset devetog:

„Danas mi je rođendan.

Vrlo je lijepo vrijeme”.

na što mlada udovica Lauren Bacall
odgovara:

„Mi to zovemo - lažnim proljećem”.

Pauk plete,

ponovno plete

i ponovno plete.

Kako to zavoljeti?

pita se američki pjesnik

Stephen Dobyns.

I kako je moguće da se noću spava.

...

U povodu Montalea

za S.P.

Kod Svemira, poslije ručka,
na 72. stranici otvaram Montalea.

IL GRANDE AFFARE

„Kakav je to velik posao nikad se nije saznalo.

Da l' kolanje krvi il' pražnjenje

il' najčišći oblik slaboumnosti.

Resta l'incerto stato del bastardume...”

Zovemo Vanju, koja razgovara s Tanjom,
Svemirovom suprugom.

„Meni je bliži sicilijanski nego lombardijski”

reče Vanja

i nastavi pričati o Palermu

u kojemu je bila 85.

Palermo 85.

84.

Opet Valdi.

...

Poliptih za Tonča Petrasova Marovića

1.

U veljači 90. kad mi je umrla majka
nisam znao što bih
(sa sobom)

Otišao sam Petrasovu
i zamolio da mi dopusti
načiniti izbor iz njegovih pjesama.

Pristao je, a zatim se tvrdoglavo borio
za svaki stih.

Tako smo u zadovoljstvu i prepirci
dovršili HODANJE STARI GAJ.

Izradio sam tri uzorka:
za njega, sebe i župnika sv. Dujma.

Nešto poslije

Marović odlazi u bolnicu
na tjedan, dva, zauvijek.

Bio sam ga posjetiti.

U nazočnosti Trebotića
pripovijedao je o Tonku Maroeviću.

„Nema smisla objaviti dvije slične knjige“
rekao je.

2.

U travnju 91.
nagovorio sam njegova nećaka
da ga upita
smije li se HODANJE uopće, ikad, tiskati,
a Tonči je, čini se, odgovorio:
„Ma, pusti Martinca“.

Iako nisam siguran kakvo je značenje
te rečenice

više se ne veselim uzorku
što miriše na ljepilo.

3.

Za vrijeme sprovoda u Mravincima
vidio sam Tomu Podruga.

Mrkonjić

(sijed i siv u licu)

nagnuvši se reče:

„TEOFIL je izvrstan“.

Puhala je bura.

Šime i Mirko su krasnoslovlili.

Četvorica (šestorica?)
spustiše sanduk
u crnu mramornu raku.

4.

JOB U BOLNICI

Njegovi posljednji stihovi.

Bože,

kako je taj čovjek volio život.

Do posljednje mrvice.

...

Matoš, Ujević, Martinac

Antun Gustav Matoš, čelist i književnik,
rođen je u zapadnom Srijemu, u Tovarniku,
13.6. 1873., a umro je u Zagrebu 17.3. 1914.
u Vinogradskoj bolnici
od raka na dušniku,
ili jednjaku.

IMA JEDNA MALA GOSPA MARIJA
ŠTO SVE MI DRAŽA BIVA ŠTO JE STARIJA
i

GUŠI ME PODLOST LAŽLJIVOG BIZANTA
pisao je.

Augustin Josip Ujević (s nadimkom Tin)
rodio se u Vrgorcu, kao i moj otac,
5.7. 1891., a umro je u Zagrebu,
kao i Matoš,
12.11. 1955.

u 1 i 25
u istoj bolnici
od raka na jednjaku.

Najdraži mi je ulomak
iz pjesme DAŽD:

I MUČILO NAS
ŠTO NAŠI MRTVI NISU S NAMA
DA VIDE NOVI ZAGREB,
LJUPKU HRVATSKU.

Prvi je živio u Beogradu,
u dva navrata,
4 i 3 godine,
a drugi,
također u dva navrata,
5 godina i 2 godine
i obojica su,
kako je rečeno,
umrli tamo gdje treba.

Ja sam živio u Beogradu 4 godine,
što znači, ako želim slijediti
velike prethodnike,
da moram nadoknaditi
još 3 godine,
a zatim osigurati krevet
kod SESTARA MILOSRDNICA
i zaštićen svetim sakramentima
položiti svoje tijelo u božje ruke.

Budući da je Matoš boravio
na ovom svijetu
40 godina i 287 dana,
a Ujević
64 godine i 76 dana
ja bih,
nastavljajući tu zakonitost,
trebao umrijeti 28. 5. 2025.
u 87. tj. 88. godini,
u dubokoj starosti.

...

Ana, Virginia, Brodski

Kao dijete izdržao je 30 mjeseci
pod njemačkom okupacijom,
u Lenjingradu.
U dvadeset šestoj,
upravo izlazi iz tamnice
na pogreb Ane Ahmatove.
„Tri su joj muža ubili,
a sin je robijao 18 godina“
reče Brodski
i pokaže fotografije.
Vrlo lijepa žena!
Slični na Virginiju,
uistinu slični na Virginiju,
o kojoj sam pisao u „Patmosu“ i „Auri“.
„I have the feeling that I shall go mad“
žalila se prije samoubojstva.
O, Bože.
Za razliku od nje
Ana je izdržala.
Bila je u sedamdeset sedmoj
kada je Josip (Joseph) Brodski
nosio njezino mrtvo tijelo...
„kao u najvećim Goyinim prizorima“. *

...

13.3. 1992.

* Lawrence Ferlinghetti

Ožujski snijeg

Poslije gotovo tri godine dolazim do sv. Jeronima.
Čiovo je tamno modro, neke goleme sjenke padaju na nj,
a Kašjuni?
O njima je najbolje ne govoriti!
Prošlog ponedjeljka, birajući glazbu za GOLGOTU,
pronašao sam:
THE VERY BEST OF EDITH PIAF
s tvojim tekstom na poledini:
Don't you find me lovely?
i
20 NAJVEĆIH HITOVA RAYA CHARLESA:
HERE WE GO AGAIN,
RUBY,
TOGETHER AGAIN...
Bilo je to uoči mojega rodendana 86.,
kada si na leđima krpenog tigra,
zelenom (ili crnom) bojom,
napisala:
OPROSTI MI DUŠO
a na sam rodendan
jeli smo žabe u konobi „Kod Joze“.
Ustajem.
Prolazim ispod natpisa Alberta Marangunića,
vidim krovove grada,
čujem, iz daljine
jedva razumljive riječi:
„Dok si se rađao
nad Splitom je padao snijeg“
Nad Splitom.
U ožujku.
Snijeg.

...

28.3. 1992.

Ribnjak Siloe

Ponekad se i meni čini da je tako
(premda ne bi smjelo biti)
da ista zdjela juhe
ozdravljuje
i pravedne
i nepravedne
i da iz Ribnjaka siloamskog
svatko izlazi očišćen.

...

Gospođa Siromaština

Nož na stolu siromaha.
Je li to njegov stručak smirne,
hlad u pustinji?

...

Raskoš

Don Marin Barišić,
župnik GOSPE OD POHOĐENJA,
kaže
da postoji vjerovanje
da je Isus ušao u Jeruzalem
kroz velika, Zlatna vrata,
ali ja uistinu sumnjam
da je
Jaganjcu Božjem,
bilo, tada, do raskoši.

...

i kroz Ovčji prolaz
udosmo
u Jeruzalem
...
iz PISAMA TEOFILU

12 OVČJI PROLAZ

Jutros,
na blagdan ulaska u Jeruzalem
mladi franjevac mi reče:
Izmolite jedan Očenaš
za svoju mrtvu majku.

Očenaš za moju majku

Oče naš, koji jesi na nebesima,
sveti se ime tvoje,
dođi kraljevstvo tvoje,
budi volja tvoja,
kako na nebu tako i na zemlji.

Kruh naš svagdanji daj nam danas.
I otpusti nam duge naše
kako i mi otpuštamo dužnicima našim.
I ne uvedi nas u napast,
nego izbavi nas od zla.

...

12.4. 1992.

Očenaš za mojega oca

Oče naš, koji jesi na nebesima,
sveti se ime tvoje,
dođi kraljevstvo tvoje,
budi volja tvoja,
kako na nebu tako i na zemlji.

Kruh naš svagdanji daj nam danas.
I otpusti nam duge naše
kako i mi otpuštamo dužnicima našim.
I ne uvedi nas u napast,
nego izbavi nas od zla.

...

24.5. 1992.

IVAN MARTINAC, životopis

Ivan Martinac rođen je 28. III. 1938. u Splitu.

Pučku školu (1944-47) pohađa u rodnom gradu, gimnaziju (1947-55) također, a Arhitektonski odsjek A.G.G. fakulteta u Zagrebu (1955-58) te Arhitektonski fakultet u Beogradu (1958-61) gdje je i diplomirao 28. VI. 1961.

1960. upisuje „Centar za stručno osposobljavanje filmskih radnika“ na kojemu studira do njegova ukinuća, 1962.

Od 1959. režira (i montira) filmove i piše pjesme.

Do sada je realizirao 71 kratkometražni film, jedan dugometražni i tiskao 9 knjiga.

Od 28. XI. 1964. posjeduje zvanje majstora neprofesionalnog filma.

Prvi profesionalni film dovršio je u kolovozu 1962.

Dobitnik je Nagrade grada Splita za filmsku umjetnost, 1982.

Član je Društva hrvatskih filmskih radnika (od 1. VII. 1971.), Društva hrvatskih književnika (od 8. XI. 1972.), Hrvatskog društva likovnih umjetnika (od 21. VI. 1991.) i Hrvatskog novinarskog društva (od 18. XI. 1991.)

Kao arhitekt radio je u Urbanističkom birou u Splitu, od 22. VII. 1964. do 20. III. 1965, te u poduzeću „Ivan Lučić Lavčević“, od 1. VII. 1966. do 31. III. 1992.

...

Najznačajniji kratkometražni filmovi:

Avantira, moja gospođa (1960), Tragovi čovjeka (1961), Monolog o Splitu (1961-62), Rondo (1962), Lice (1962), Aura (1963), Armagedon ili kraj (1964), Mrtvi dan (1965), Ping-pong (1966), Život je lijep (1966), U tome oni vide slobodu (1967), Fokus (1967), I'm mad (1967), Atelier Dioklecijan (1967), Sve ili ništa (1968), Postludij (1968), Ubrzanje (1968), Uska vrata (1968-74), Most (1977), Izlazak (1978), Izgnanstvo (1981), Sve i ništa (1982), Ljetni solsticij (1982), Lutke (1987), Grad u sivom (1992).

Dugometražni film

Kuća na pijesku (1985).

Knjige:

ELIPSE, Novi Sad, 1962. (pjesme), ALVEOLE, Split, 1967. (pjesme), PATMOS, Split, 1970. (pjesme), AURA, Split, 1975. (pjesme), FILMSKA TEKA, Split, 1977. (filmografija redatelja), STRADANJE IVANE ORLEANSKE, Split, 1980. (rekonstrukcija filma Ch. T. Dreyera), POHVALE, Split, 1981. (pjesme), PISMA TEOFILU, Split, 1985. (pjesme), OBRAČUN ZA STUDENI, Split, 1991. (zbirka dokumenata Jakova Martinca).

...

O „AURI“ I „POHVALAMA“

Nadežda	8
Smrt	10
SMRT	12
Aura	13
Dvostruka shema POHVALA	14
Jelena	16
Cher Monsieur Char	18
Dragi gospodine Char	20
LE POÈME BERLINOISE	22
BERLINSKA PJESMA	23
Cher Monsieur	24
Dragi gospodine	25
Eugenio Montale	26

DESET PJESAMA

T.P.M. (par lui-même)	28
Potpukovnik	29
Predsoblje kod dra S.	30
Lov na lavove	31
Mrtva priroda	32
Brojevi (svjedočanstvo)	33
Piljci razbacani po putu	34
Sveti grad	35
Protrčavanje ispod vode	36
Račja igra	37

IVAN ZEBEDEJEV I JOSIP KRIŽANIĆ

Pisma Teofilu	40
Ivan Zebedejev, anđeo Crkve u Efezu	41
Neposlano pismo Ivana Zebedejeva...	42
Neposlano pismo Josipa Križanića...	44
Magnetofonski zapis Josipa Križanića	45
Podaci o Josipu Križaniću...	46
Izjava Daniela Brauna	48
Iz bilježnice Josipa Križanića...	49
Clodia Fausta	50

TETRAEDAR

Mezopotamija, Egipat, Grčka, Rim	52
----------------------------------	----

DEVET PJESAMA

Bijeli tigar	58
--------------	----

Izgnanstvo	59
Sarasvati	60
Slobodni sastavi	61
Andy Warhol	62
Intervencije	63
Poslijepodne na Marjanu	64
Džemperi	65
Koncert	66

NA „REBRU“

Donji svijet	68
Jurjevo	69
Paučina	70
Tri žene	71
Dok vrijeme prolazi	72
Dječji ugao	73
Molitva	74

U ZAGREBU, VLAKU...

Evica	76
Krešimira	77
Labirint	78
Njive se bjelasaju na žetvu	79
Odlazak	80
Galija	81
Raskrižje	82

LJETO '88.

Radovan	84
Andrija i Juraj	85
Laži	86
Noćni čuvar	87
Košmar	88
Hrvatski pjesnici	89
Clemens Brentano	90
Marc Chagall	91
Paradžanov (njim samim)	92
Žrtva	93

1990, 1991.

Noć	96
Duhovni abecedarij	97
28. ožujka 1990.	98
Vaza	100
Soneti nesreće	101
Zvuk razbijene vaze	102

Moja bolest	103
Pijesak	104
Felix	105
Lice Gospodinovo	106
Rastanak?	108
Dekalog 9 Krzysztofa Kieslowskog	109
Rajski vrt	110
Splitske sfinge	111
Karmička stela	112

BETANIJSKE USPOMENE

Marija	114
Nadežda, opet Nadežda	115
Naida	116
Vedrana	117
Aurelija	118
Vlasta	119
Valdi	120

NADOMAK JERUZALEMU

22	122
U povodu Montalea	123
Poliptih za Tonča Petrasova Marovića	124
Matoš, Ujević, Martinac	126
Ana, Virginia, Brodski	128
Ožujski snijeg	129
Ribnjak Siloe	130
Gospoda Siromaština	131
Raskoš	132

OVČJI PROLAZ

Očenaš za moju majku	134
Očenaš za mojega oca	135

...

IVAN MARTINAC, životopis	137
--------------------------	-----

„Lanac se jak molio
koliko je jaba najslabije
darika.“

Ivan Martinac: Ulazak u Jeruzalem, Biblioteka Zlatna vrata, knjiga 2, izdavač:
Narodno sveučilište Split, Dioklecijanova 7, za izdavača: Stjepan Puljiz, design:
IMC, slog, tisak i uvez: Tehničar - Kopirni centar, Split, dovršeno u listopadu
1992., naklada: 300 označenih primjeraka.

Broj primjerka:

25
Mart

Biblioteka Zlatna vrata

Do sada tiskano:

Valdi Pešutić: Allegro assai